

Maatschappelijk draagvlak wolf in Nederland 2023

M230408

André Kamphuis

a.kamphuis@motivaction.nl

Inhoud

Achtergrond en onderzoeksopzet	3
Hoofdconclusie	4
Samenvatting	5
Methode en opzet	10
Resultaten	11
• Leeswijzer	12
• Houding ten aanzien van de wolf	13
• Bezoekintentie wolvengebieden	23
• Kennis(behoefte)	27
• (Beleids)maatregelen rondom de wolf	34
Bijlagen	46

Achtergrond en onderzoeksopzet

In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: LNV), heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar het maatschappelijk draagvlak voor het samenleven met de wolf in Nederland.

In 2020 deed Motivaction in opdracht van het Ministerie van LNV twee onderzoeken naar het draagvlak voor vestiging van de wolf in Nederland. Op dat moment had het dier zich voor het eerst in lange tijd weer in ons land gevestigd. Sindsdien hebben wolven meerdere malen vee aangevallen en gedood. Dat wolven dit kunnen doen is een belangrijk argument van tegenstanders van de vestiging van de wolf. Het Ministerie wil graag weten in hoeverre het draagvlak is veranderd ten opzichte van 2020. Daarom heeft het Ministerie Motivaction om een voorstel verzocht voor het herhalen van het onderzoek.

De centrale doelstelling van het onderzoek is als volgt geformuleerd:

Het vaststellen van het maatschappelijk draagvlak onder burgers voor het samenleven met de wolf in Nederland, en op basis daarvan vaststellen hoe het draagvlak is veranderd ten opzichte van 2020.

Om deze doelstelling te bereiken zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de houding van Nederlanders ten opzichte van de wolf?
- Waarom vinden Nederlanders dat de wolf wel of niet thuishoort in Nederland?
- Wat weten Nederlanders van de wolf?
- Zouden Nederlanders recreatiegebieden mijden als wolven daar voorkomen?
- Waar halen Nederlanders informatie over de wolf vandaan?
- Hoe zien Nederlanders het beleid rondom de wolf voor zich?
- Zijn er verschillen tussen inwoners die wonen in gebieden waar wolven voorkomen en inwoners die buiten gebieden wonen waar wolven voorkomen?
- Is er sprake van verandering in het draagvlak en op welke punten is het draagvlak veranderd?

Hoofdconclusie

Het beeld dat Nederlanders hebben van de natuur van Nederland is in de afgelopen drie jaar niet veranderd. Wel zijn Nederlanders anders gaan denken over hoe we met dieren omgaan. Meer Nederlanders dan in 2020 vinden dat er moet worden ingegrepen als wilde dieren overlast geven. En in het bijzonder: bij de wolf. Het draagvlak voor de wolf (de mate waarin Nederlanders vinden dat de wolf welkom is in Nederland) is ten opzichte van 2020 afgenomen. In 2020 waren Nederlanders overwegend voorstander van de wolf in Nederland. In 2023 zijn de groepen voor- en tegenstanders vrijwel even groot. In de afgelopen jaren zijn steeds meer Nederlanders van mening dat de wolf voor overlast en schade zorgt. Daarnaast zijn de angst voor en zorgen rondom de wolf toegenomen. Nederlanders menen dat de wolf gevaarlijker is voor vee dan in 2020, maar ook voor henzelf. De roep om maatregelen tegen de wolf is dan ook toegenomen.

Samenvatting (1/5)

1) Houding ten aanzien van de wolf in Nederland

Meer Nederlanders vinden dat er moet worden ingegrepen bij dieren die voor overlast of voor schade zorgen.

- ❑ 33% van de Nederlanders is voor ingrijpen bij dieren die voor overlast of schade zorgen. In januari 2020 was dat nog 20%.
- ❑ Het algemene beeld dat Nederlanders hebben van de natuur (echt of aangelegd, wel of niet ingrijpen) is echter niet veranderd.

Minder Nederlanders vinden dat de wolf in Nederland thuishoort.

- ❑ Hoewel in januari 2020 nog 52% vond dat de wolf thuishoort in Nederland, is dit percentage nu gedaald naar 43%.
- ❑ Het aantal Nederlanders dat vindt dat de wolf niet thuishoort in Nederland is gestegen van 20% in januari 2020 naar 35% in september 2023.
- ❑ Ook een aantal andere dieren worden iets minder gezien als een dier dat in Nederland thuishoort, zoals de lynx.

Het draagvlak van de wolf in Nederland is afgenomen; er zijn nu ongeveer evenveel mensen die de wolf welkom heten als niet welkom heten.

- ❑ In januari 2020 vond 57% van de Nederlanders dat de wolf welkom is in Nederland; dit is gedaald naar 54% in oktober 2020 en nu naar 42%.
- ❑ Het aantal Nederlanders dat de wolf helemaal niet welkom heet is verdubbeld ten opzichte van de vorige meting (oktober 2020: 9%; september 2023: 18%).

Ruim de helft is niet van mening veranderd door de toename in aanvallen op vee door wolven; groep die negatiever is geworden is gegroeid.

- ❑ 56% van de Nederlanders geeft aan dat de toename in aanvallen van wolven op vee geen invloed heeft op hun mening over wolven. Hoewel dit nog steeds de grootste groep betreft, is deze groep wel kleiner geworden sinds de vorige meting (oktober 2020: 68%).
- ❑ De groep die zegt dat de aanvallen hun mening in negatieve zin hebben veranderd is echter groter geworden (oktober 2020: 17%; september 2023: 31%).

Voorstanders zien nog altijd de ecologische waarde van de wolf en vinden dat de wolf vanuit historie bestaansrecht heeft in Nederland.

- ❑ Net als bij de vorige metingen noemen voorstanders het vaakst als reden dat de natuur zelf bepaalt of de wolf in de Nederlandse natuur past (69%).
- ❑ Circa de helft heet de wolf welkom, omdat de wolf hier vroeger ook voorkwam (56%), zorgt voor evenwicht in de natuur (54%), zorgt voor een gezonde wildstand (51%), zorgt voor een verrijking van de Nederlandse natuur (51%) en omdat de mens niet het recht heeft om te beslissen over het leefgebied van wolven (47%).
- ❑ Vergeleken met januari 2020 noemen voorstanders vaker als reden dat de wolf hier vroeger ook voorkwam (gestegen van 43% naar 56%) en zorgt voor een gezonde wildstand (gestegen van 45% naar 51%).

Samenvatting (2/5)

Aanvallen op vee verreweg het belangrijkste argument van tegenstanders van de wolf.

- ❑ Wolven doden schapen, geiten, pony's en kalveren is de reden die steeds vaker genoemd door tegenstanders: januari 2020: 42%; oktober 2020: 61%; september 2023: 76%.
- ❑ Dat er steeds meer wolven kunnen komen, doordat wolven in Nederland geen natuurlijke vijanden hebben, wordt ook steeds vaker als reden gegeven (januari 2020: 41%; oktober 2020: 48%; september 2023: 55%).
- ❑ Dit jaar noemen tegenstanders ook vaker dat zij vinden dat er te weinig ruimte is in Nederland voor wolven (oktober 2020: 46%; september 2023: 57%) en dat wolven andere wilde dieren doden waardoor er minder van die andere wilden dieren voorkomen (januari 2020: 10%; oktober 2020: 13%; september 2023: 20%).

Vier op de tien vinden dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen.

- ❑ 42% van de Nederlanders geeft aan dat zij denken dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen, 27%

denkt van niet.

- ❑ Bijna de helft (47%) van de Nederlanders geeft aan dat zij zich niet zo bezig houden met wolven in Nederland. 19% houdt zich er wel mee bezig.

2) Bezoekintentie van gebieden in Nederland waar wolven voorkomen

De intentie om gebieden te bezoeken waar wolven voorkomen is afgenomen.

- ❑ Het aantal Nederlanders dat natuurgebieden waar wolven voorkomen niet zal mijden is gedaald tot circa de helft van de Nederlanders (oktober 2020: 59%; september 2023: 52%) en het aantal dat wel de intentie heeft om de gebieden te vermijden is gestegen (oktober 2020: 23%; september 2023: 27%).

Een ontmoeting met een wolf op 50 meter zouden Nederlanders minder vaak spannend en bijzonder vinden, maar wel vaker eng.

- ❑ Aan Nederlanders is de hypothetische situatie voorgelegd dat zij een wolf op korte afstand (50 meter) zouden zien. We vroegen Nederlanders om in

te schatten wat zij van zo'n soort situatie zouden vinden. In vergelijking met januari 2020 geven minder Nederlanders aan dat zij dit spannend zouden vinden (59% vs. 66% in januari 2020) of bijzonder (72% vs. 78% in januari 2020). Wel geven meer Nederlanders aan zo'n ontmoeting eng te vinden (33% vs. 28% in januari 2020).

Iets meer Nederlanders vinden dat de wolf voorspelbaar gedrag vertoont.

- ❑ In vergelijking met januari 2020 vinden meer Nederlanders dat wolven voorspelbaar gedrag vertonen (januari 2020: 32%; september 2023: 37%). De groep die zegt dat de wolf onvoorspelbaar is, is ook iets toegenomen (gestegen 18% naar 21%).
- ❑ 45% van de Nederlanders geeft aan dat zij niet weten hoe zij zouden moeten reageren bij een ontmoeting met een wolf en 24% stelt dat wel te weten.
- ❑ 34% denkt dat zij aangevallen worden als zij te dicht bij een wolf komen. Dit is gelijk aan januari 2020. De groep die het onwaarschijnlijk acht dat zij aangevallen worden als ze dichtbij komen, is iets gegroeid (van 27% naar 31%).

Samenvatting (3/5)

3) Kennis(behoefte)

Een kwart van de Nederlanders denkt dat er 100 of meer wolven in Nederland zijn.

- ❑ 34% denkt dat er rond de 50 wolven zijn in Nederland, 41% schat dat er minder zijn en 24% denkt dat er rond de 100 of meer wolven zijn.

Angst voor aanvallen op de mens toegenomen; aanvallen op vee nog steeds aannemelijker.

- ❑ Nederlanders weten goed dat de wolf geen bedreiging vormt voor de mens (76%). Dit is onveranderd gebleven vergeleken met 2020.
- ❑ De perceptie dat de wolf mensen kan aanvallen, omdat dat gebeurt als mensen dichterbij leven, is gegroeid ten opzichte van oktober 2020 (gestegen van 16% naar 22%).
- ❑ Vergeleken met 2020 denken meer Nederlanders dat wolven die dichtbij vee leven, voornamelijk vee eten (januari 2020: 46%; oktober 2020: 61%; september 2023: 77%).

Steeds meer Nederlanders zien, lezen of horen iets over de wolf in de media.

- ❑ In september 2023 hadden 94% van de Nederlanders iets vernomen van de wolf, terwijl dat in januari 2020 84% was en in oktober 2020 89%.
- ❑ Veelgebruikte informatiebronnen zijn televisie, kranten en radio, nieuwswebsites en sociale media.

Nederlanders hebben minder behoefte aan informatie over de wolf in Nederland; degenen die wel interesse hebben, willen weten hoe je op wolven moet reageren en waar ze voorkomen.

- ❑ 60% van de Nederlanders heeft (helemaal) geen behoefte aan meer informatie over de wolf in Nederland. In januari 2020 was dat 50%.
- ❑ 31% geeft aan dat zij wel meer zouden willen weten over de wolf in Nederland. In januari 2020 was dat 36%.
- ❑ Van de Nederlanders die meer informatie willen, wil 71% informatie over hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt. 62% is geïnteresseerd in waar wolven

vast verblijven in Nederland en waar ze zwerven.

4) (Beleids)maatregelen rondom de wolf

Nederlanders wijzen het vaakst Staatsbosbeheer aan als degenen met een leidende rol in het Nederlands natuurbeleid; Provincies vaker aangewezen dan in 2020.

- ❑ Volgens 67% gaat Staatsbosbeheer over deze kwestie, gevolgd door de beheerders van natuurgebieden met 52%.
- ❑ Het ministerie van LNV heeft volgens 39% een leidende rol in het Nederlandse natuurbeleid.
- ❑ Ten opzichte van januari 2020 geven Nederlanders vaker aan dat de provincies (37% vs. 29%), de Rijksoverheid in het algemeen (30% vs. 25%) en de Europese Unie (16% vs. 6%) over beleid en beheer van de natuur in Nederland gaan.

Samenvatting (4/5)

Beschermde status van de wolf in EU-wetgeving beter bekend.

- ❑ Het aantal Nederlanders dat aangeeft dat het waar is dat de wolf een beschermd dier is volgens de EU-wetgeving is gestegen van 74% in oktober 2020 naar 78% september 2023.

De perceptie dat er genoeg natuur en ruimte is voor wolven afgenomen.

- ❑ In oktober 2020 gaf 56% aan dat zij vinden dat er genoeg ruimte is voor de wolf in Nederland. In september 2023 is dat gedaald naar 42%. Nu vinden Nederlanders overwegend dat er niet voldoende ruimte is voor de wolf (49%).

Meer Nederlanders dan in 2020 vragen om actie om het aantal wolven in Nederland te verminderen.

- ❑ 46% van de Nederlanders vindt dat we op dit moment niets bijzonders zouden moeten doen met de wolf en we het beleid zo moeten houden als nu. In vergelijking met oktober 2020 is dit aantal gedaald (58%).
- ❑ Er is een toenemend aantal Nederlanders dat

verandering wenst in het beleid omtrent de omgang met de wolf, zoals het tegengaan van het verbinden van natuurgebieden zodat wolven naar Nederland kunnen komen (januari 2020: 28%; oktober 2020: 31%; oktober 2023: 44%) en het tegenhouden/wegjagen van wolven zodra ze in Nederland komen (januari 2020: 14%; oktober 2020: 21%; oktober 2023: 31%).

- ❑ Dit geldt ook voor de meer ingrijpende maatregelen, zoals het vangen en terugbrengen van wolven (januari 2020: 18%; oktober 2020: 23%; oktober 2023: 33%) en het doodschieten van wolven zodra ze in Nederland komen (januari 2020: 6%; oktober 2020: 9%; oktober 2023: 16%).

Overheid moet volgens meer Nederlanders schade van boeren vergoeden, ongeacht grootte van de schade.

- ❑ Het aantal Nederlanders dat van mening is dat de overheid alle schade moet vergoeden, is gestegen van 28% in januari 2020 naar 41% in september 2023.
- ❑ Het idee dat boeren vanuit bedrijfsrisico rekening moeten houden met schade door de wolf is afgenomen (gedaald van 27% naar 22%).

Meerderheid vindt dat boeren gesteund moeten worden door de overheid, maar dat boeren zelf ook een verantwoordelijkheid hebben voor de veiligheid van hun dieren.

- ❑ Net als in januari 2020 vinden de meeste Nederlanders dat de overheid geen onderscheid mag maken bij het compenseren van schade door een wolf (45%).
- ❑ Iets meer Nederlanders dan in januari 2020 vinden dat boeren alleen recht hebben op compensatie als zij preventiemaatregelen hebben genomen (gestegen van 38% naar 43%).
- ❑ Net als in oktober 2020 vindt 30% dat de overheid boeren volledig moet betalen voor het nemen van preventiemaatregelen. Het aantal Nederlanders dat vindt dat de overheid hier deels aan mee moet betalen is gedaald (van 52% naar 46%) en het aantal Nederlanders dat niet vindt dat de overheid moet betalen is gestegen (van 17% naar 24%).

Samenvatting (5/5)

Vertrouwen in de Nederlandse overheid dat zij de veiligheid van mensen voor ogen houdt is afgenomen, maar ook willen Nederlanders dat er minder tijd en geld gestopt wordt in de wolf.

- ❑ Minder Nederlanders dan in oktober 2020 geven aan dat zij erop vertrouwen dat de Nederlandse overheid voldoende oog heeft voor de veiligheid van mensen als het gaat om de aanwezigheid van de wolf (gedaald van 67% in oktober 2020 naar 58% in september 2023).
- ❑ Het aantal Nederlanders dat van mening is dat de overheid zo min mogelijk tijd en geld moet steken in het onderwerp wolf is gestegen van 20% naar 27%.

Rijksoverheid en Europese Unie zijn vaker genoemd als organisaties die het huidige Nederlandse beleid rondom de wolf bepalen.

- ❑ Hoewel de Rijksoverheid eerst op de derde plek stond in de lijst van organisaties die een bepalende rol hebben, staan zij deze meting op de eerste plek (gestegen van 45% in oktober 2020 naar 53% september 2023).

- ❑ Natuurorganisaties en beheerders van natuurgebieden worden minder vaak genoemd vergeleken met oktober 2020 (natuurorganisaties: gedaald van 59% naar 47% en beheerders van natuurgebieden: gedaald van 51% naar 39%).

De meerderheid vindt niet dat er in Brussel besloten moet worden hoe we hier in Nederland met de wolf omgaan.

- ❑ 58% van de Nederlanders vindt niet dat er in Brussel besloten moet worden hoe wij hier in Nederland met de wolf om moeten gaan. 19% vindt wel dat dit in Brussel besloten mag worden.
- ❑ 48% zegt dat het wel terecht is dat de wolf een beschermd dier is onder Europees beleid.

Methode en opzet

Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de Nederlandse bevolking is kwantitatief onderzoek uitgevoerd. De respondenten komen uit Stempunt, het ISO-26362-gecertificeerde online panel van Motivaction.

Doelgroep, steekproef en representativiteit

De doelgroep voor dit onderzoek zijn Nederlanders tussen de 18 en 80 jaar. Er is voor deze meting een representatieve steekproef gerealiseerd van n=2.012 Nederlanders. De steekproef is representatief voor leeftijd, geslacht, opleiding, Nielsen-regio, waardenoriëntaties (kijk op het dagelijks leven) en alle interacties tussen deze variabelen.

Vragenlijst, dataverzameling en veldwerkperiode

De vragenlijst is in samenwerking met betrokkenen van het ministerie van LNV opgesteld. De vragenlijst uit 2020 vormde de basis voor deze meting. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een online vragenlijst van 22 vragen. Respondenten ontvingen per e-mail een uitnodiging met daarin een link naar de vragenlijst. Het veldwerk vond plaats tussen 19 september 2023 en 2 oktober 2023. Omdat het veldwerk grotendeels plaatsvond in september, noemen we deze meting de September 2023 meting.

Methode

Kwantitatief,
online vragenlijst

Doelgroep

Nederlanders van
18 jaar en ouder

Veldwerkperiode

19-09-2023 t/m
02-10-2023

Steekproef

Landelijk representatief
18 – 80 jaar

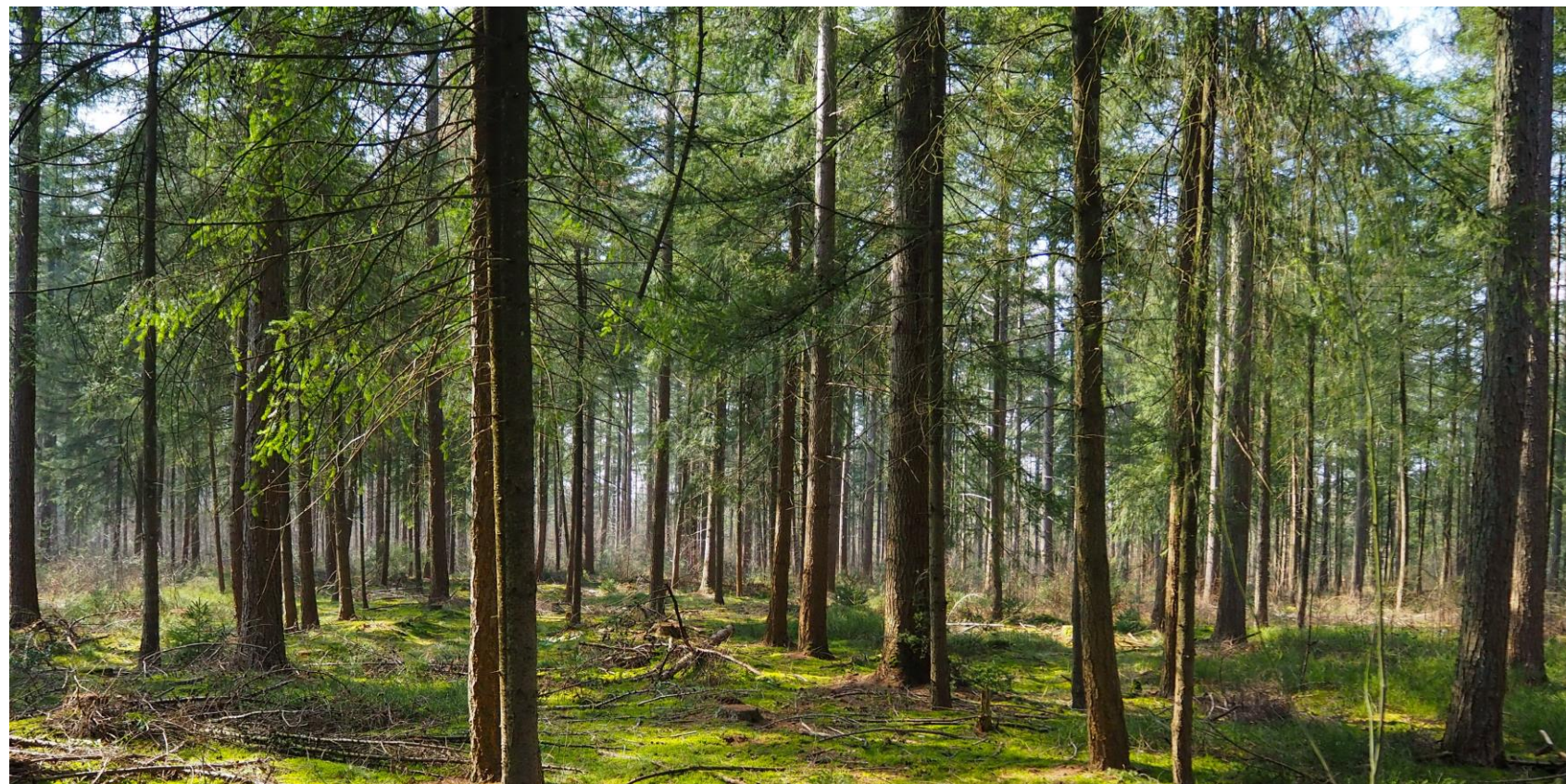
Vragenlijst

De invulduur was
circa 8 minuten

Weging

Gouden Standaard van
het CBS en Mentality

Resultaten

Leeswijzer

Opbouw van het rapport

Na deze leeswijzer presenteren we de resultaten op afzonderlijke vragen. De vragen staan weergegeven in grafieken of tabellen. Onder de vraagstelling bij de grafieken staat een ‘basistekst’. Deze basistekst geeft weer aan welke groep(en) de vraag is voorgelegd. In de legenda is terug te zien hoe groot een groep was.

De opbouw van het rapport is als volgt:

- Houding ten aanzien van de wolf in Nederland
- Bezoekintentie van gebieden in Nederland waar de wolf voorkomt
- Kennis(behoefte)
- (Beleids)maatregelen rondom de wolf

Verdieping

De resultaten in dit onderzoek gaan over het beeld van het algemeen Nederlands publiek. De resultaten worden vergeleken met 2020. Meestal gaat het over een vergelijking met oktober 2020 en anders over een vergelijking met januari 2020. De vergelijking met oktober kan soms niet gemaakt worden, omdat toen bepaalde vragen niet zijn gesteld. De verschillen staan aangegeven in de grafieken met kleur of met sterretjes, en worden in tekst toegelicht.

Daarnaast brengen we in dit rapport verdieping aan door steeds te kijken naar het *huidige* verschil tussen inwoners binnen wolvegebieden en daarbuiten. Voor inwoners *binnen* wolvegebieden rapporteren we ook het verschil met 2020. De verschillen tussen gebieden nu en verschillen met 2020 worden in tekst beschreven.

Leesbaarheid

In verband met de leesbaarheid van de grafieken zijn lage percentages die buiten de lay-out van de grafiek vallen, niet weergegeven.

Geaggregeerde percentages (bijvoorbeeld de som van de percentages ‘zeer eens’ en ‘ die we in de tekst noemen, kunnen soms iets 1 procentpunt) afwijken van de som van de onderliggende percentages in de grafiek. Dat komt door afrondingsverschillen. Door afrondingsverschillen tellen sommige grafieken niet op tot 100% (maar tot 99% of 101%).

Houding ten aanzien van de wolf in Nederland

Meer Nederlanders zijn voor ingrijpen bij dieren die overlast geven

- Het beeld dat Nederlanders hebben van de natuur (echt of aangelegd, wel of niet ingrijpen) is in de afgelopen drie jaar niet veranderd.
- Dat geldt niet voor de mate waarin Nederlanders vinden dat er wel of niet moet worden ingegrepen bij dieren die voor overlast of schade zorgen. Meer Nederlanders vinden dat er ingegrepen moet worden dan in januari 2020 (33% vs. 20%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Inwoners van wolvegebieden vinden ten opzichte van inwoners buiten wolvegebieden vaker dat Nederland veel echte natuur heeft (38% vs. 30%). Inwoners buiten wolvegebieden zien Nederland vaker als een aangelegd park (40% vs. 36%).
- ❑ Inwoners van wolvegebieden vinden vaker dat er moet worden ingegrepen bij dieren die overlast geven (35% vs. 30%).
- ❑ Ten opzichte van 2020 vinden inwoners van wolvegebieden vaker dat er moet worden ingegrepen (35% vs. 19% in 2020).

Nederland heeft veel echte natuur

Niet ingrijpen in de natuur en de natuur haar eigen gang laten gaan

We moeten accepteren dat wilde dieren in Nederland soms voor schade en overlast kunnen zorgen

Geen verschil met januari 2020

Geen verschil met januari 2020

In januari 2020 vond 56% van de Nederlanders dat we schade en overlast van wilde dieren moeten accepteren; in september 2023 is dat gedaald naar 46%. Meer Nederlanders zijn van mening dat ingegrepen moet worden bij dieren die overlast geven (33% vs. 20% in 2020).

Nederland is vooral een 'park' met aangelegde natuur

Wel ingrijpen in de natuur om de natuur beter, mooier of veelzijdiger te maken

Als er sprake is van schade of overlast door dieren in het wild moet altijd worden ingegrepen

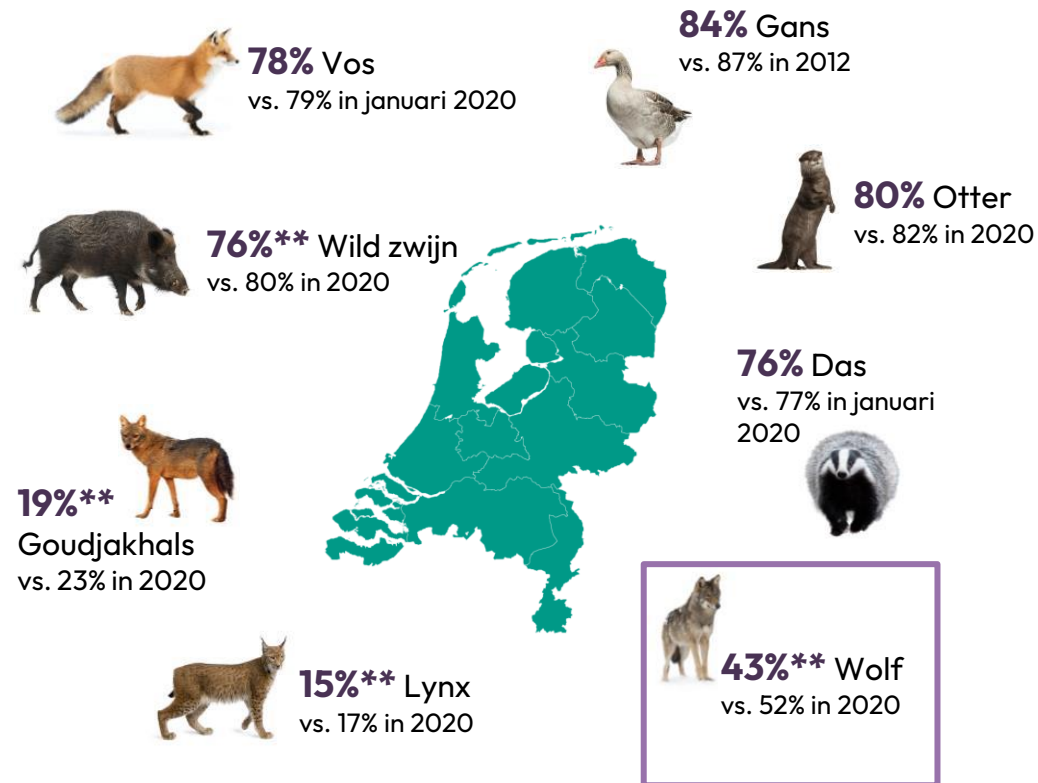
Gemiddeld waar Nederlanders op scoren in september 2023.

Minder Nederlanders zien de wolf als een dier dat in Nederland thuishoort

Q. Horen de volgende dieren volgens jou in Nederland thuis?

Basis: Nederland representatief, januari 2020 n=2060 en september 2023 n=2012

(% Waarschijnlijk wel + zeker wel)

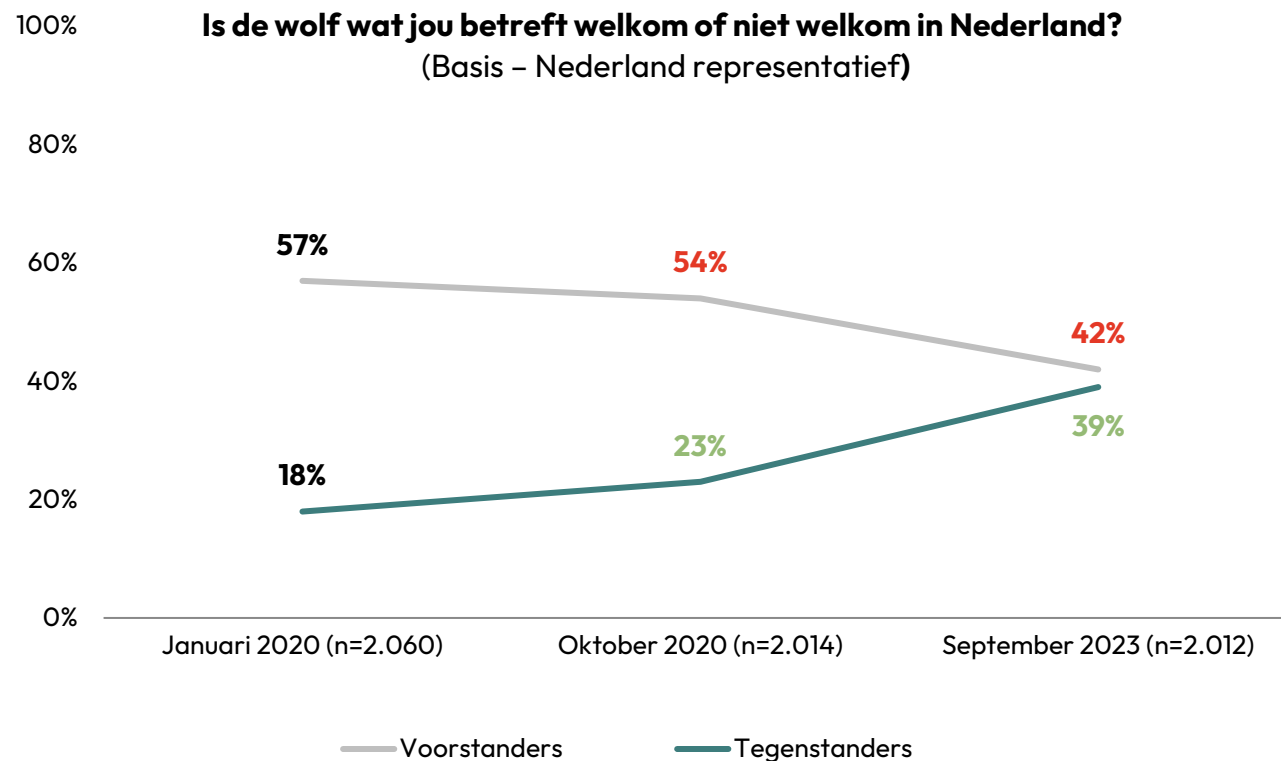

- Minder dan de helft van de Nederlanders (43%) vindt dat de wolf in Nederland thuishoort. In januari 2020 was dat 52% van de Nederlanders.
- Een derde van de Nederlanders (35%) ziet de wolf als een dier dat niet in Nederland thuishoort, vergeleken met 20% van de Nederlanders in januari 2020.
- Een aantal andere dieren worden ook minder gezien als een dier dat in Nederland thuishoort, namelijk de lynx (gedaald van 17% naar 15%), het wilde zwijn (gedaald van 80% naar 76%), de gans (gedaald van 87% naar 84%) en de goudjakhals (gedaald van 23% naar 19%).

Verschillen tussen wolvengebieden en daarbuiten

- In 2023 vindt 40% van de inwoners van wolvengebieden de wolf een dier dat in Nederland thuishoort. Een ongeveer even grote groep (38%) vindt dat niet. Buiten wolvengebieden vindt 46% dat de wolf een dier is dat in Nederland thuishoort, tegenover 33% die dat niet vindt.
- In de afgelopen drie jaar is de groep inwoners van wolvengebieden die vindt dat de wolf in Nederland thuishoort, kleiner geworden (gekrompen van 54% naar 40%).

Groepen die de wolf welkom of niet welkom vinden vrijwel even groot

Deze vraag is gesteld op een zevenpuntschaal van 1 'Zeer welkom' tot en met 7 'Helemaal niet welkom'. De groep voorstanders is een optelling van de respondenten die antwoord 1, 2 of 3 hebben gegeven. De groep tegenstanders is een optelling van de respondenten die antwoord 5, 6 of 7 hebben gegeven.

- Het draagvlak van de wolf in Nederland is afgenomen. In januari 2020 vond 57% van de Nederlanders dat de wolf welkom is in Nederland. In oktober 2020 was dat gedaald naar 54%, en nu naar 42%.
- Het aantal Nederlanders dat de wolf helemaal niet welkom vindt, is zelfs verdubbeld ten opzichte van de vorige meting (5% vs. 9% vs. 18% in september 2023).
- Een vijfde (19%) heeft geen uitgesproken mening over de wolf. Dit is niet weergegeven in de grafiek.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- In 2023 vindt 44% van de inwoners van wolvegebieden de wolf niet welkom in Nederland. 38% vindt de wolf wel welkom. 35% van de inwoners buiten wolvegebieden vindt de wolf niet welkom en 45% vindt van wel.
- In de afgelopen drie jaar is de groep inwoners van wolvegebieden die de wolf niet welkom vindt gegroeid: Januari 2020: 22%; oktober 2020: 24%; september 2023: 44%.

Groen= resultaat is significant toegenomen t.o.v. vorige meting

Rood= resultaat is significant afgenomen t.o.v. vorige meting

Toename in aantal aanvallen op vee door wolven heeft weinig invloed op de eigen mening; klein deel van de Nederlanders negatiever

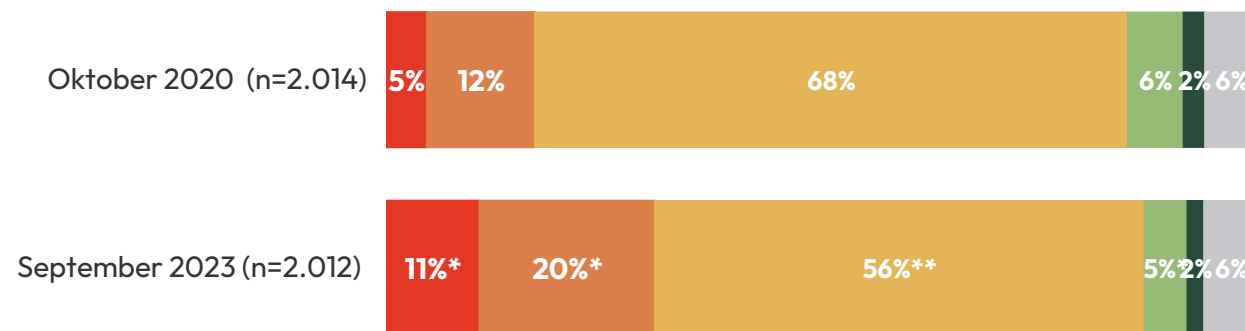
- De wolf laat zich vaker zien in Nederland. Tegelijkertijd komen er ook vaker aanvallen op schapen, pony's en kalveren voor.
- De toename in aanvallen heeft volgens ruim de helft van de Nederlanders geen invloed op hun mening (56%). Hoewel dit de grootste groep betreft, is dit aandeel Nederlanders afgenomen ten opzichte van oktober 2020 (68%). De groep Nederlanders die zegt dat de aanvallen hun mening in negatieve zin hebben veranderd is daarentegen gegroeid (17% in oktober 2020 vs. 31% in september 2023). Het aandeel Nederlanders dat positiever over de wolf is gaan denken is ongeveer gelijk gebleven.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Zowel inwoners van wolvegebieden als mensen die daarbuiten wonen geven vaker aan dat hun mening in negatieve zin is veranderd ten opzichte van oktober 2020. Inwoners van wolvegebieden geven dit echter (nog) vaker aan (van wolvegebieden: 35%; buiten wolvegebieden: 27%). In oktober 2020 waren er geen verschillen tussen inwoners van beide gebieden. Toen gaf ongeveer een vijfde in beide groepen aan dat zij negatiever waren geworden over de wolf.
- Inwoners van wolvegebieden geven vaker dan in januari 2020 aan dat zij negatiever over de wolf zijn gaan denken (35% vs. 18% in 2020).

Nu wolven zich vaker laat zien in Nederland, komen aanvallen op schapen, geiten, pony's en kalveren steeds meer voor. In hoeverre heeft dit je mening over de wolf in Nederland veranderd?

(Basis – Nederland representatief)

- Ik ben veel negatiever over de wolf gaan denken
- Ik ben negatiever over de wolf gaan denken
- Mijn mening is onveranderd
- Ik ben positiever over de wolf gaan denken
- Ik ben veel positiever over de wolf gaan denken
- Weet niet

*= resultaat is significant toegenomen t.o.v. vorige meting

**= resultaat is significant afgenomen t.o.v. vorige meting

Voorstanders zien (nog altijd) ecologische waarde van de wolf en vinden dat de wolf vanuit historie bestaansrecht heeft in Nederland (1/2)

Aan respondenten die vinden dat de wolf welkom is in Nederland, is gevraagd waarom zij dat vinden. Op de volgende pagina staat een grafische weergave van de antwoorden. Uit deze weergave vallen de volgende punten op:

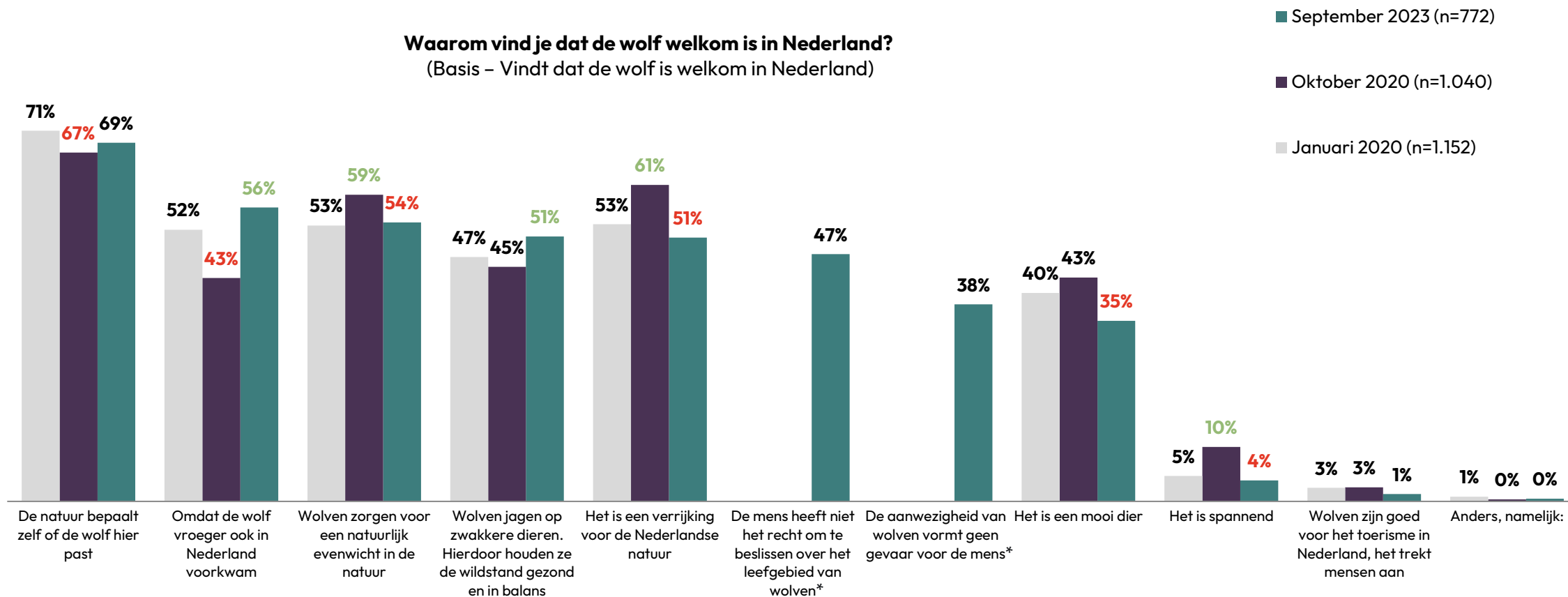
- Net als in januari 2020 en oktober 2020, noemen voorstanders het vaakst als reden dat de natuur zelf bepaalt of de wolf in de Nederlandse natuur past (69%).
- Circa de helft van de voorstanders vindt dat de wolf welkom is, omdat de wolf hier vroeger ook voorkwam (56%), wolven zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de natuur (54%), wolven zorgen voor een gezonde wildstand (51%), omdat wolven een verrijking zijn voor de Nederlandse natuur (51%) en omdat de mens niet het recht heeft om te beslissen over het leefgebied van wolven (47%).
  - In vergelijking met oktober 2020 noemen voorstanders vaker dat wolven recht van bestaan hebben omdat ze vroeger ook voorkwamen in Nederland (gestegen van 43% naar 56%) en dat wolven zorgen voor een gezonde wildstand (gestegen van 45% naar 51%).
  - Minder vaak noemen voorstanders dat wolven zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de natuur (gedaald van 59% naar 54%) en dat wolven een verrijking zijn (gedaald van 61% naar 51%).
  - Het argument dat de mens geen recht heeft om te beslissen over het leefgebied is dit jaar voor het eerst toegevoegd als argument. Mogelijk heeft het toevoegen van deze reden invloed op het noemen van de andere argumenten.
- Ten opzichte van de vorige jaren is er daarnaast daling te zien in het aantal voorstanders dat de wolf een mooi dier vindt (40% vs. 43% vs. 35% in september 2023).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Voorstanders van de wolf binnen en buiten wolvegebieden geven in ongeveer gelijke mate dezelfde argumenten om hun mening te onderbouwen. Met als enige verschil dat inwoners buiten wolvegebieden vaker vinden dat de aanwezigheid van de wolf geen gevaar vormt voor de mens (42% vs. 33% onder voorstanders binnen wolvegebieden).
- Ten opzichte van oktober 2020 vinden voorstanders binnen wolvegebieden vaker dat de wolf hier mag zijn omdat het dier hier vroeger ook voorkwam (55% vs. 45% in oktober 2020). Minder vaak wordt als reden aangedragen dat de wolf een verrijking is voor de natuur (49% vs. 60% in oktober 2020) en dat de wolf een mooi dier is (32% vs. 43% in oktober 2020).

Voorstanders zien (nog altijd) de ecologische waarde van de wolf en vinden dat de wolf vanuit historie bestaansrecht heeft in Nederland (2/2)

Waarom vind je dat de wolf welkom is in Nederland?
(Basis – Vindt dat de wolf is welkom in Nederland)

* Deze vragen zijn niet voorgelegd in januari en oktober 2020.

Groen= resultaat is significant toegenomen t.o.v. vorige meting
Rood= resultaat is significant afgenomen t.o.v. vorige meting

Aanvallen op vee verreweg het belangrijkste argument van tegenstanders van de wolf (1/2)

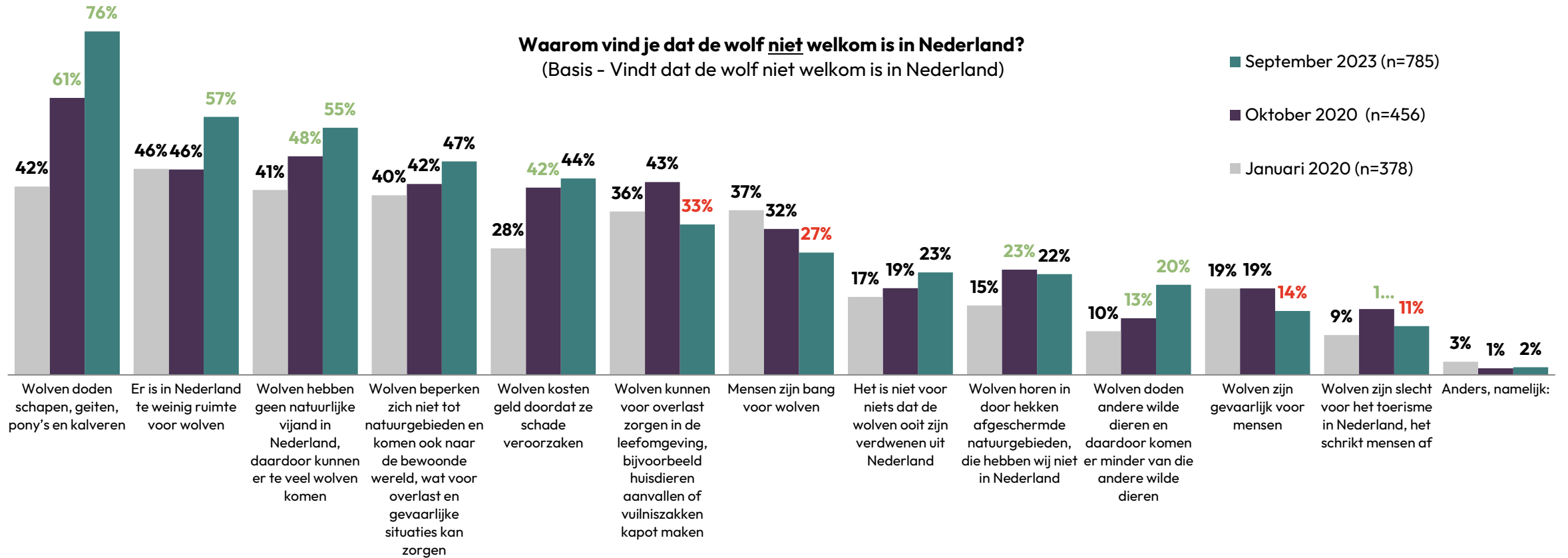
Aan respondenten die vinden dat de wolf niet welkom is in Nederland, is gevraagd waarom zij dat vinden. Op de volgende pagina staat een grafische weergave van de antwoorden. Uit deze weergave vallen de volgende punten op:

- Aanvallen op vee zijn een steeds vaker genoemd argument: januari 2020: 42%; oktober 2020: 61%; oktober 2023: 76%. Dit is in deze meting veruit het meest genoemde argument.
- Ook geven tegenstanders in toenemende mate aan dat zij vinden dat er te veel wolven kunnen komen doordat wolven in Nederland geen natuurlijke vijanden hebben (januari 2020: 41%; oktober 2020: 48%; oktober 2023: 55%).
- Dit jaar noemen tegenstanders ook vaker dat zij vinden dat er te weinig ruimte is in Nederland voor wolven (oktober 2020: 46%; september 2023: 57%).
- Een andere opvallende stijging is dat tegenstanders vaker denken dat wolven andere wilde dieren doden en dat daardoor er minder van die andere wilde dieren komen (januari 2020: 10%; oktober 2020: 13%; september 2023: 20%).
- Een ander veel genoemd argument van tegenstanders is dat zij vinden dat wolven ook naar de bewoonde wereld kunnen komen en daar voor overlast en gevaarlijke situaties kunnen zorgen (47%).
- Dit keer noemen tegenstanders minder vaak als argument dat wolven voor overlast kunnen zorgen doordat ze huisdieren kunnen aanvallen en vuilniszakken kapot kunnen maken (oktober 2020: 43% vs. september 2023: 33%) en dat mensen bang zijn voor wolven (oktober 2020: 32% vs. september 2023: 27%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Tegenstanders van de wolf binnen en buiten wolvegebieden geven in ongeveer gelijke mate dezelfde argumenten om hun mening te onderbouwen. Met als enige verschil dat inwoners van wolvegebieden vaker vinden dat wolven geld kosten doordat ze schade veroorzaken (47% vs. 40% onder tegenstanders buiten wolvegebieden).
- ❑ Ten opzichte van oktober 2020 vinden tegenstanders binnen wolvegebieden vaker dat de wolf niet welkom is, omdat de wolf vee doodt (77% vs. 60% in oktober 2020), er te weinig ruimte is voor wolven in Nederland (57% vs. 49% in oktober 2020), er te veel wolven kunnen komen door gebrek aan een natuurlijke vijand (55% vs. 45% in oktober 2020) en dat wolven ook andere wilde dieren doden waardoor daar minder van komen (21% vs. 12% in oktober 2020).

Aanvallen op vee verreweg het belangrijkste argument van tegenstanders van de wolf (2/2)

Vier op de tien Nederlanders denken dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen

- 42% van de Nederlanders geeft aan dat zij denken dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen. Een kwart (27%) vindt van niet.
- Bijna de helft (47%) geeft aan dat zij zich niet zo bezig houden met wolven in Nederland. Een vijfde (19%) houdt zich wel bezig met wolven.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Inwoners van wolvegebieden vinden vaker dat wolven voor schade en/of overlast zorgen (46%) dan inwoners buiten wolvegebieden (38%). Zij geven ook vaker aan dat het onderwerp hen wel bezighoudt (22% vs. 15%). Inwoners buiten wolvegebieden geven vaker aan dat het onderwerp hen niet zo bezighoudt (50% vs. 45%).

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?
(Basis – Nederland representatief september 2023, n=2.012)

Ik denk dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen

■ Zeer oneens   ■ Oneens   ■ Niet eens, niet oneens
■ Eens   ■ Zeer eens   ■ Weet niet / geen mening

Ik houd mij niet zo bezig met de wolven in Nederland

■ Zeer oneens   ■ Oneens   ■ Niet eens, niet oneens
■ Eens   ■ Zeer eens   ■ Weet niet / geen mening

Bezoekintentie van gebieden in Nederland waar wolven voorkomen

Bezoekersintentie van gebieden waar wolven voorkomen gedaald sinds oktober 2020

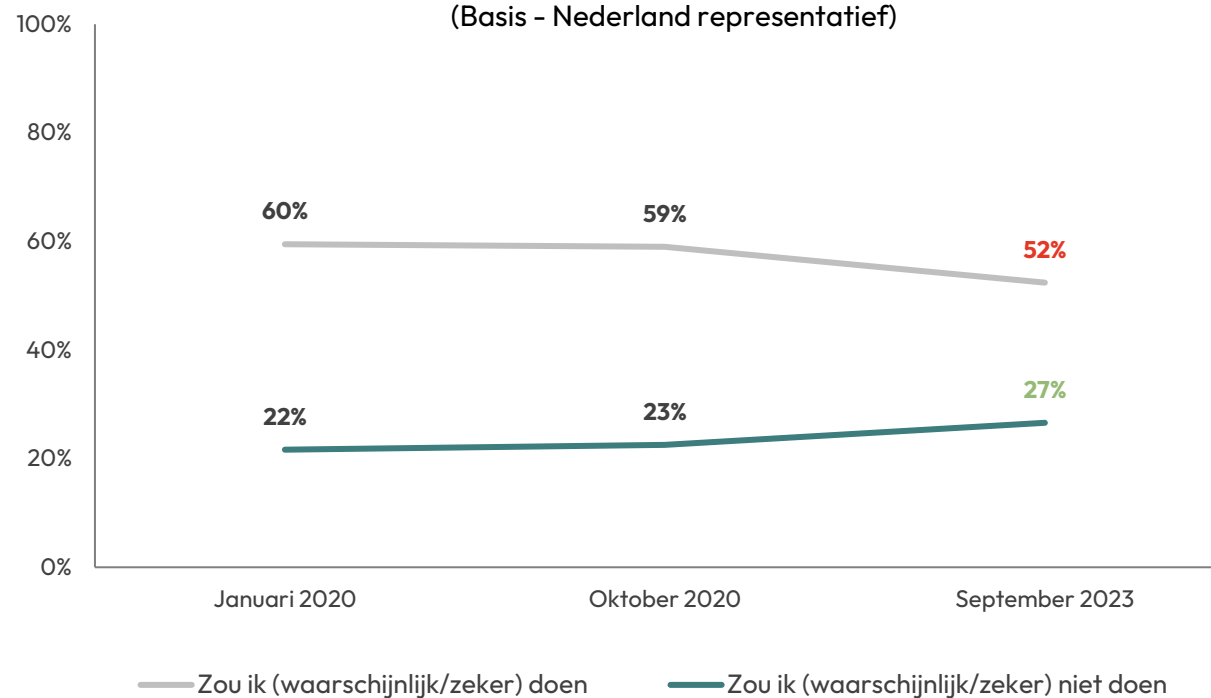
- De intentie om te recreëren in gebieden waar wolven voorkomen is ten opzichte van oktober 2020 afgenomen.
- Het aantal Nederlanders dat niet van plan is deze natuurgebieden te mijden is gedaald tot circa de helft van de Nederlanders (oktober 2020: 59%; september 2023: 52%) en het aantal dat deze gebieden wel zal mijden is gestegen (23% vs. 27%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er is geen verschil in bezoekenintentie tussen bewoners binnen en buiten wolvegebieden.
- Ten opzichte van oktober 2020 zijn inwoners van wolvegebieden – gelijk aan wat we zien onder alle Nederlanders – minder geneigd om natuurgebieden te bezoeken waar wolven voorkomen. 52% zou zulke gebieden wel bezoeken (dat was 61%) tegenover 27% die dat niet zou doen (dat was 22%).

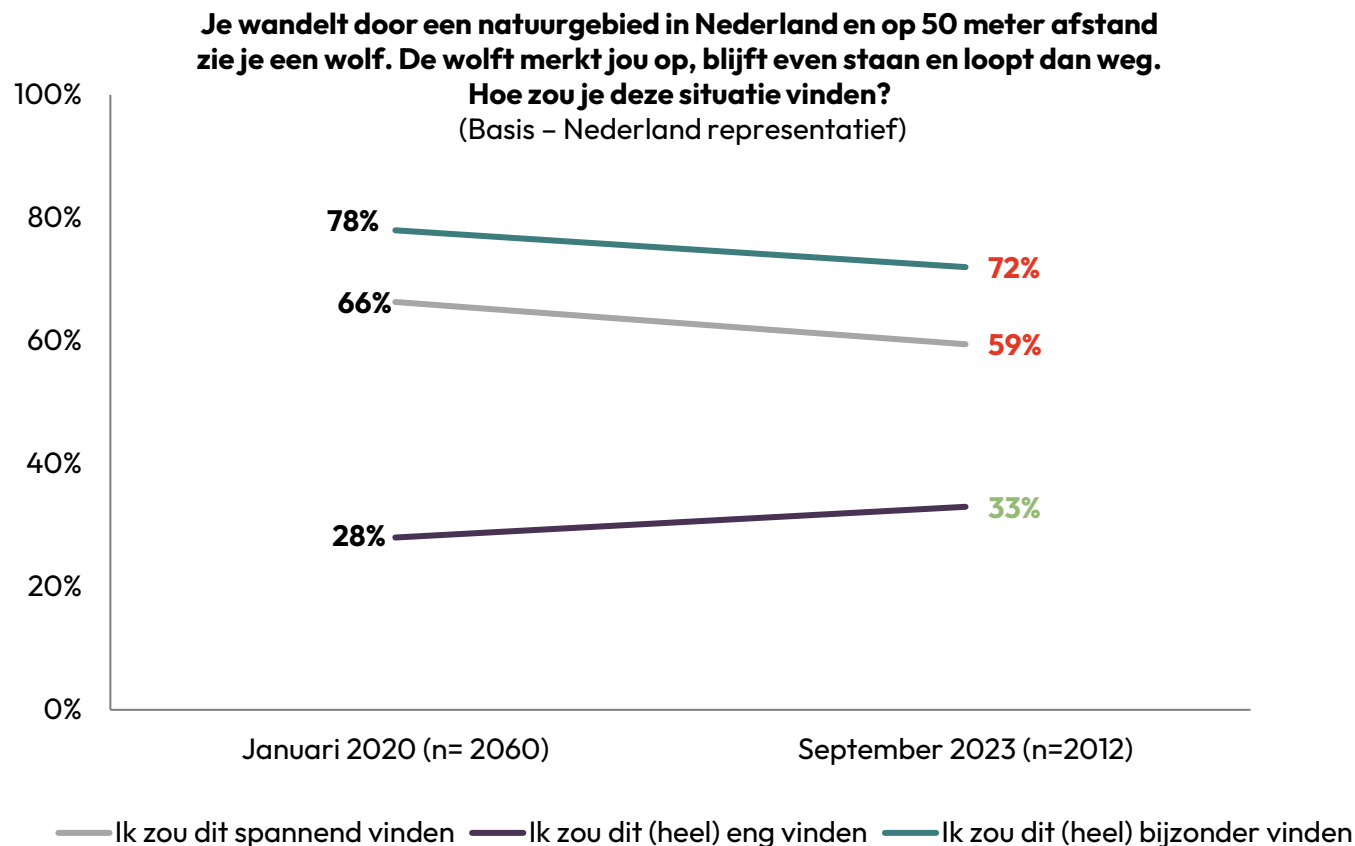
Zou je gaan wandelen/fietsen/recreëren in een natuurgebied waar wolven voorkomen?

(Basis - Nederland representatief)

Een ontmoeting met een wolf vinden Nederlanders minder spannend en bijzonder, maar wel vaker eng dan in januari 2020

- Vergeleken met januari 2020* zouden Nederlanders een ontmoeting met een wolf op 50 meter (circa de helft van een voetbalveld) minder spannend (59 vs. 66% in januari 2020) en bijzonder vinden (72% vs. 78% in januari 2020). Wel geven zij vaker aan dat zij zo een ervaring iets enger vinden (33% vs. 28% in januari 2020).

*Deze vraag is niet gesteld in oktober 2020.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

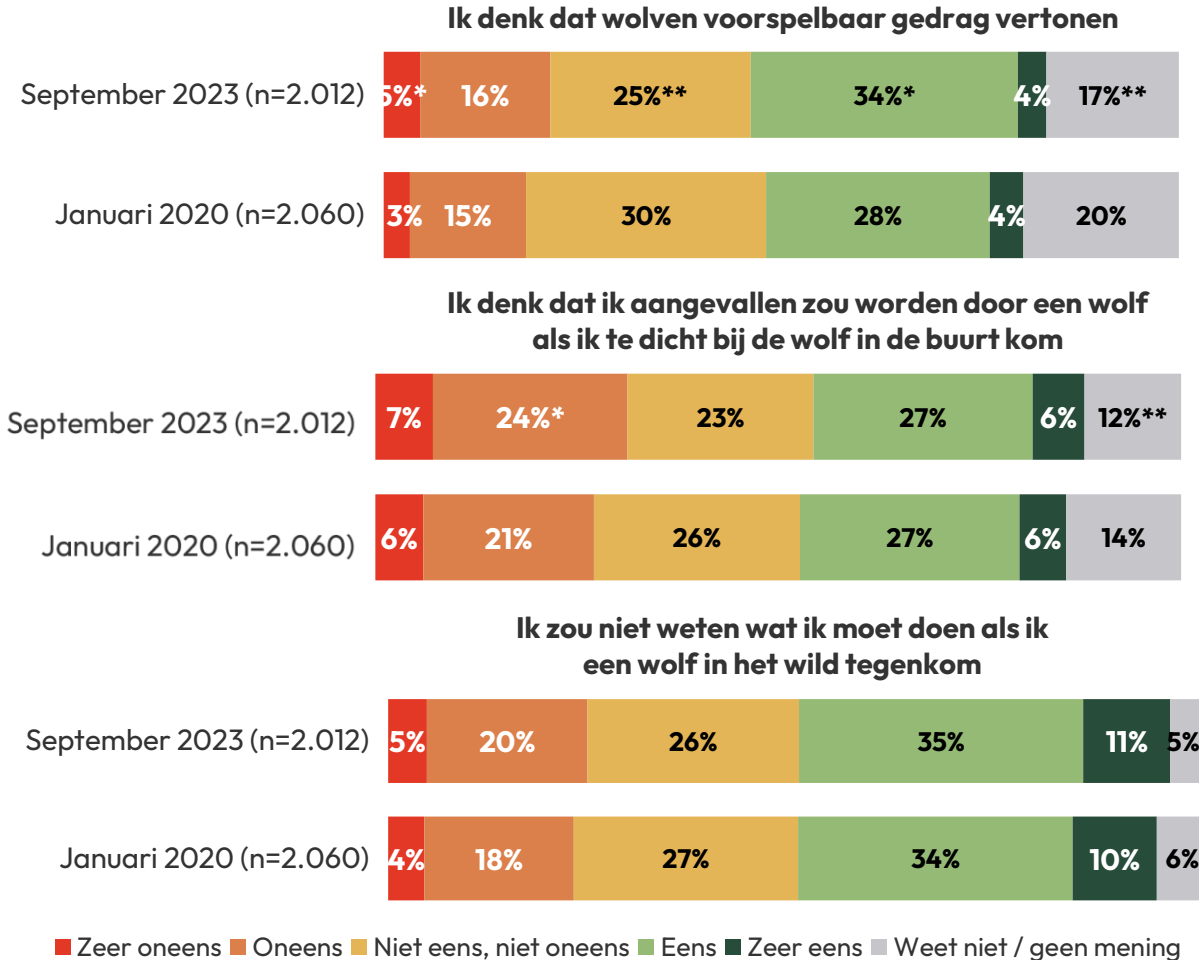
- Er is geen verschil tussen bewoners binnen en buiten wolvegebieden.
- Ten opzichte van begin 2020 geven inwoners van wolvegebieden minder vaak aan dat zij een ontmoeting met een wolf spannend zouden vinden (gedaald van 67% naar 58%) en ook minder bijzonder (gedaald van 79% naar 70%). Er is geen verandering gevonden in de mate dat inwoners van wolvegebieden zo'n ontmoeting eng zouden vinden (33%).

Iets meer Nederlanders zijn van mening dat de wolf voorspelbaar gedrag vertoont

- Meer Nederlanders dan in januari 2020 geven aan dat zij denken dat wolven voorspelbaar gedrag vertonen (gestegen van 32% naar 37%). Maar ook de groep die meent dat de wolf onvoorspelbaar is, is iets gegroeid (gestegen 18% naar 21%).
- De mate waarin Nederlanders denken dat zij aangevallen worden door een wolf als deze te dichtbij komt, is onveranderd (34%). Het aantal Nederlanders die deze mening juist niet is aangedaan, is gegroeid (van 27% naar 31%).
- De mate waarin Nederlanders aangeven dat zij weten hoe ze moeten reageren als ze een wolf tegenkomen, is niet veranderd. 45% geeft aan dat zij geen idee hebben, tegenover 24% die wel stelt te weten wat hij of zij moet doen.

Verschillen tussen wolvengebieden en daarbuiten

- Bewoners binnen wolvengebieden zijn vaker van mening dat wolven onvoorspelbaar zijn (24% vs. 18% buiten wolvengebieden). Zij zijn iets minder vaak van mening dat ze door een wolf zouden worden aangevallen als ze te dicht in de buurt komen van de wolf (31% vs. 36% onder inwoners buiten wolvengebieden). 43% stelt te weten wat hij/zij moet doen als ze een wolf tegenkomen (vs. 47% onder inwoners buiten wolvengebieden).
- Ten opzichte van januari 2020 geven inwoners binnen wolvengebieden vaker aan dat wolven onvoorspelbaar zijn (24% vs. 17% in januari 2020).

Kennis(behoefte)

Circa een kwart denkt dat er 100 of meer wolven zijn in Nederland

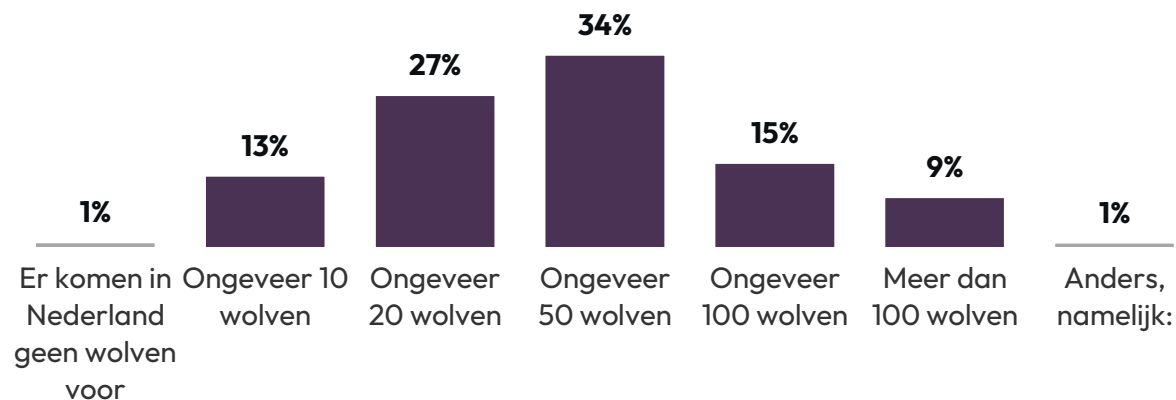
- In september 2023 is aan respondenten gevraagd hoeveel wolven zij denken dat er in Nederland zijn gevestigd. 34% denkt rond de 50 wolven, 41% schat dat er minder zijn en 24% denkt dat er rond de 100 of meer wolven in Nederland gevestigd zijn.
- Nederlanders die menen dat er 100 of meer wolven zijn, vinden vaker dat je moet ingrijpen als een wild dier overlast geeft (45% vs. 33% Nederland breed). Zij vinden de wolf vaker niet welkom in Nederland (54% vs. 39%) en menen vaker dat de wolf mensen (31% vs. 22%) en vee (84% vs. 77%) aanvalt als de wolf dichtbij leeft. Ze geven vaker aan dat zij gebieden niet zouden bezoeken waar de wolf voorkomt (35% vs. 27%). Ze zijn vaker voor hardere maatregelen tegen de wolf (zoals tegenhouden (45% vs. 31%), vangen (43% vs. 33%) en doodschieten (25% vs. 16%)). Ze vinden vaker dat de overheid alle schade door de wolf moet vergoeden (47% vs. 41%) en boeren volledig moet compenseren voor preventiemaatregelen (37% vs. 30%). Ze vinden het vaker onterecht dat de wolf beschermd is (35% vs. 23%). Ze hebben minder vertrouwen dat de overheid de veiligheid van mensen in de gaten houdt (21% vs. 14%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Inwoners binnen wolvegebieden schatten het aantal wolven in Nederland iets hoger dan inwoners buiten wolvegebieden.

Hoeveel wolven schat je dat er in Nederland voorkomen? Dit gaat hierbij om wolven die zich echt in Nederland hebben gevestigd, en hier niet alleen maar rondzwerven.

(Basis – Nederland representatief september 2023, n=2.012)

Angst voor aanvallen op de mens toegenomen

- Nederlanders zijn er goed van op de hoogte dat de wolf in principe geen bedreiging vormt voor de mens (76%). Dit is onveranderd gebleven vergeleken met 2020.
- De perceptie dat de wolf mensen kan aanvallen, omdat ze dat regelmatig doen of omdat dat gebeurt als mensen dichtbij leven, is iets gegroeid ten opzichte van oktober 2020.
  - Aanvallen omdat ze dichtbij leven: van 16% naar 22%;
  - Wolven vallen regelmatig mensen aan: van 8% naar 11%;
  - De verschillen treden op omdat de groep die eerst geen mening kan vormen, kleiner is geworden.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er zijn geen verschillen tussen inwoners binnen en buiten wolvegebieden.
- In vergelijking met oktober 2020 geven meer inwoners van wolvegebieden aan dat het waar is dat wolven een bedreiging zijn voor mensen (gestegen van 7% naar 11%), meer inwoners geven aan dat wolven geen schuwe dieren zijn (gestegen van 8% naar 13%) en meer inwoners denken dat aanvallen op mensen vaker voorkomen als wolven dichtbij leven (gestegen van 15% naar 22%).

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar zijn?

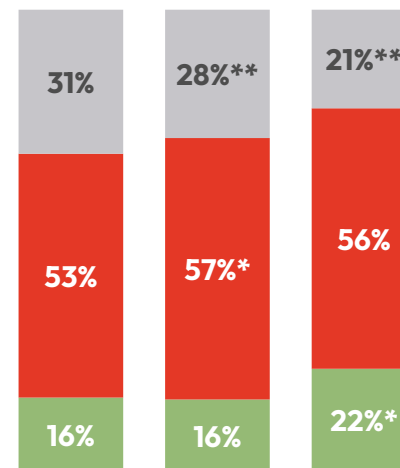
(Basis - Nederland representatief)

Wolven zijn schuwe dieren. Ze zijn bang voor mensen en ze vallen in principe geen mensen aan

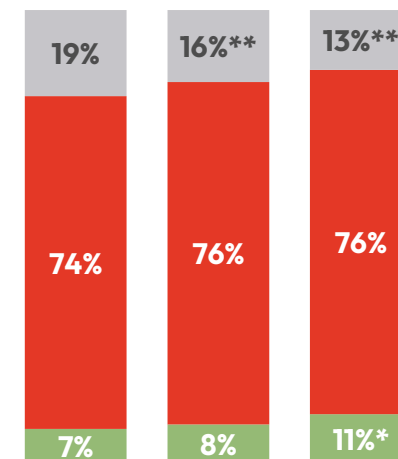
Januari 2020 (n=2.060)   Oktober 2020 (n=2.014)   September 2023 (n=2.012)

In gebieden waar wolven dichtbij mensen leven, komen vaker aanvallen op mensen voor

Januari 2020 (n=2.060)   Oktober 2020 (n=2.014)   September 2023 (n=2.012)

Wolven zijn een bedreiging voor mensen, wolven vallen regelmatig mensen aan

Januari 2020 (n=2.060)   Oktober 2020 (n=2.014)   September 2023 (n=2.012)

■ Waar   ■ Onwaar   ■ Weet niet / geen mening

Aanvallen op vee volgens Nederlanders meer aannemelijk als wolven dichtbij leven

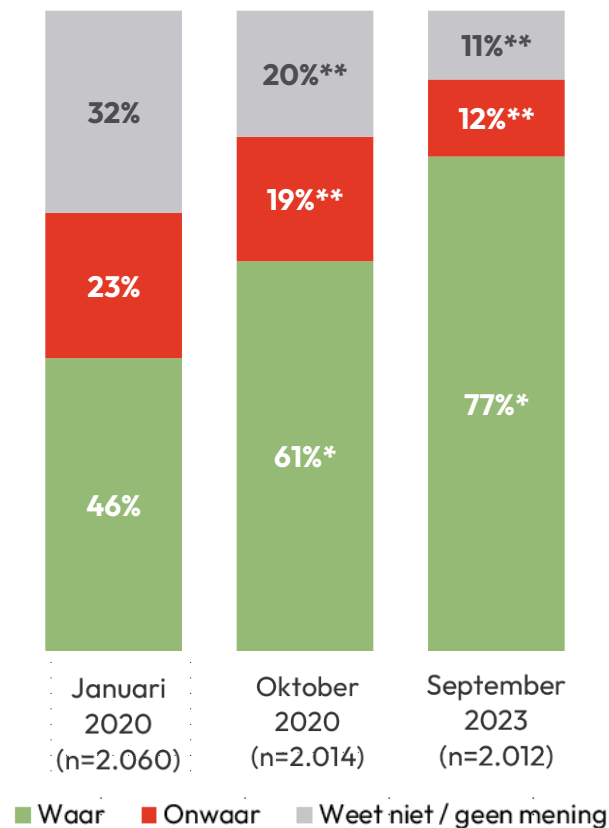
- Vergeleken met 2020 geven Nederlanders vaker aan te geloven dat wolven die dichtbij vee leven, voornamelijk vee eten (46% vs. 61% vs. 77%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Er zijn geen verschillen tussen inwoners binnen en buiten wolvegebieden.
- ❑ In vergelijking met oktober 2020 geven meer inwoners van wolvegebieden aan dat het waar is dat wolven vee doden (gestegen van 60% naar 77%).

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar zijn?
(Basis - Nederland representatief)

In gebieden waar wolven dichtbij vee leven, doden wolven voornamelijk schapen, geiten, pony's en kippen

Opnieuw hebben meer Nederlanders iets over wolven vernomen

- In vergelijking met 2020 zijn er *meer* Nederlanders die de afgelopen maanden iets over de wolf hebben gezien, gelezen of gehoord (84% vs. 89% vs. 94% in september 2023).
- Veel gebruikte informatiebronnen zijn de traditionele media kanalen (televisie, kranten en radio), nieuwswebsites en sociale media.
- Nederlanders geven vaker aan dat zij met anderen spreken over het onderwerp (13% vs. 5% in oktober 2020).

Verschillen tussen wolvengebieden en daarbuiten

- ❑ Bewoners binnen wolvengebieden gebruiken vaker sociale mediakanalen voor informatie (25%) dan buiten wolvengebieden (17%). Ook geven zij vaker aan iets te horen via de radio (24% vs. 17%).
- ❑ In vergelijking met oktober 2020 geven veel meer inwoners aan dat zij via de televisie (61% vs. 56%), kranten (34% vs. 21%), nieuwssites (30% vs. 21%), of sociale media (25% vs. 17%) informatie krijgen en zij praten vaker met anderen over wolven (15% vs. 5%). Dit geeft de indruk dat inwoners van wolvengebieden veel vaker informatie ontvangen, zien en delen.

Waar heb jij in de afgelopen maanden iets over de wolf gezien, gelezen of gehoord? Basis: Nederland representatief	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
Televisie	52%	57%	61%
Kranten	26%	26%	32%
Nieuwswebsites (bijv. nu.nl)	20%	24%	31%
Sociale media (Facebook, Instagram, Twitter, etc.)	12%	17%	21%
Radio	11%	14%	20%
Ik heb met andere mensen er over gesproken	5%	5%	13%
Natuurorganisaties (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, etc.)	10%	11%	10%
Documentaires	7%	5%	9%
Google	5%	6%	6%
Provincie	3%	3%	4%
Tijdschriften	3%	2%	4%
Gemeente	1%	2%	3%
De website 'Wolven in Nederland'	2%	2%	2%
Boeken	1%	1%	2%
De website 'Nowolves'	0%	0%	1%
Anders, namelijk:	1%	1%	1%
Weet ik niet meer	8%	6%	6%
Ik heb nergens iets over de wolf gezien, gehoord of gelezen	16%	11%	6%

Nederlanders hebben minder behoefte aan informatie over de wolf in Nederland

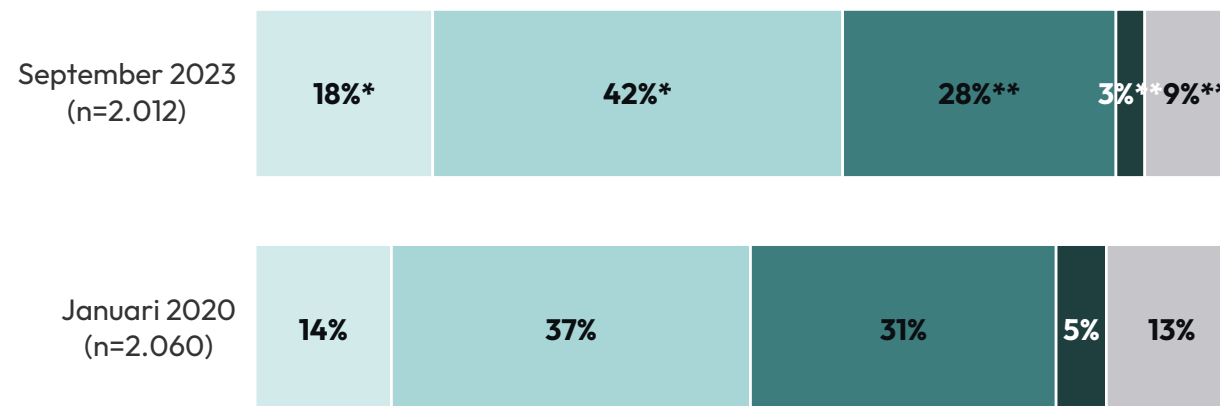
- Zes op de tien Nederlanders (60%) geven aan dat zij (helemaal) geen behoefte hebben aan meer informatie over de wolf in Nederland. In januari 2020 was dat nog 50%.
- 31% geeft aan dat zij wel meer zouden willen weten over de wolf. In januari 2020 was dat 36%.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er is geen verschil in informatiebehoefte tussen inwoners van binnen en buiten wolvegebieden.
- Ten opzichte van 2020 hebben inwoners van wolvegebieden in 2023 minder behoefte aan informatie (60% vs. 53%).

In hoeverre zou je meer informatie willen over de wolf in Nederland?

(Basis – Nederland representatief)

- Helemaal geen behoefte aan meer informatie
- Geen behoefte aan meer informatie
- Behoeftte aan meer informatie
- Zeer veel behoefte aan meer informatie
- Weet niet

*= resultaat is significant toegenomen t.o.v. vorige meting

**= resultaat is significant afgenomen t.o.v. vorige meting

Met name interesse in hoe je op wolven moet reageren en waar ze voorkomen in Nederland

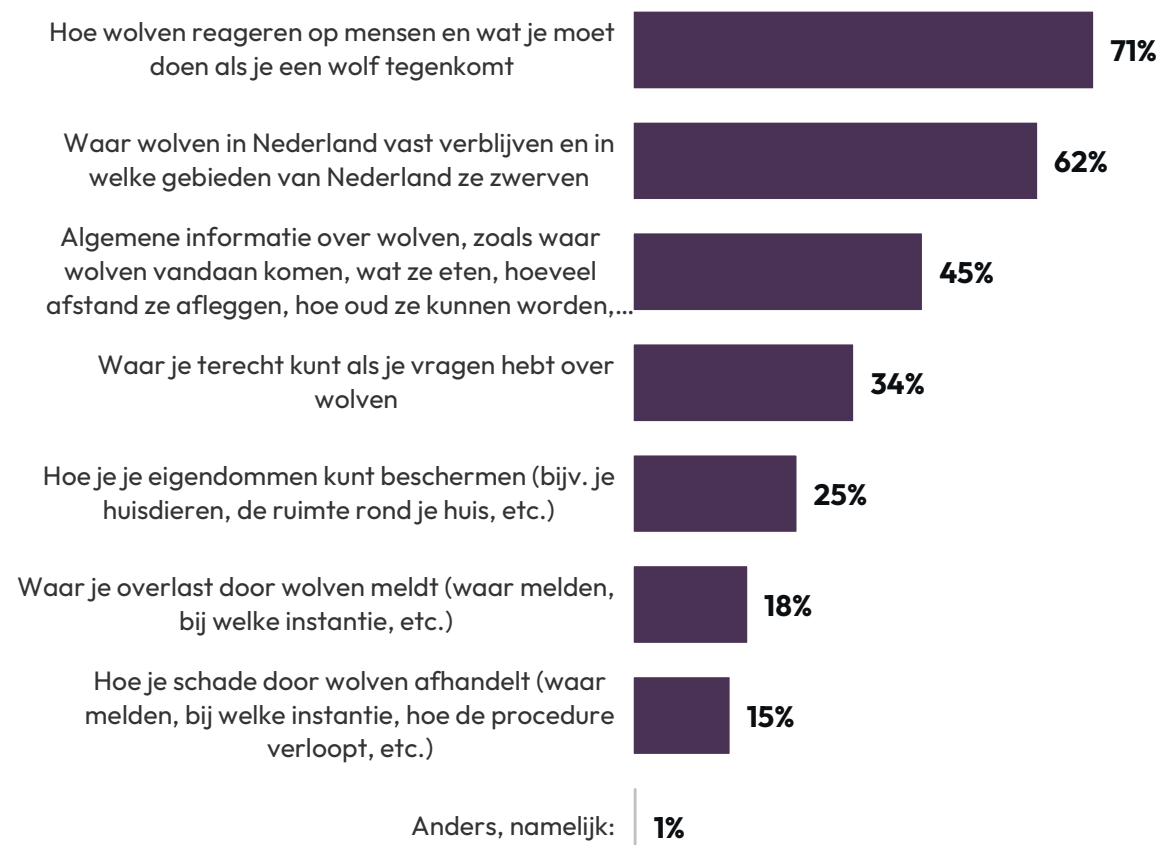
- Nederlanders die hebben aangegeven dat zij meer zouden willen weten over de wolf in Nederland, geven vooral aan dat zij informatie willen over hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt (71%) en waar wolven vast verblijven in Nederland en waar ze zwerven (62%).
- 45% zou verder (ook) algemene informatie over wolven willen en een derde (34%) hoort graag waar je terecht kunt als je vragen hebt over de wolf.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Inwoners van wolvegebieden willen vaker weten hoe zij hun eigendommen kunnen beschermen (30%) dan inwoners buiten wolvegebieden (21%). Inwoners buiten wolvegebieden willen vaker weten waar wolven verblijven of zwerven (67% vs. 57%) en waar je terecht kunt met vragen (38% vs. 30%).

Wat voor informatie zou je graag willen?

(Basis - September 2023 en heeft behoefte aan informatie over de wolf, n=620)

(Beleids)maatregelen rondom de wolf

Provincies vaker aangewezen als degenen die over het beheer van wilde dieren gaan

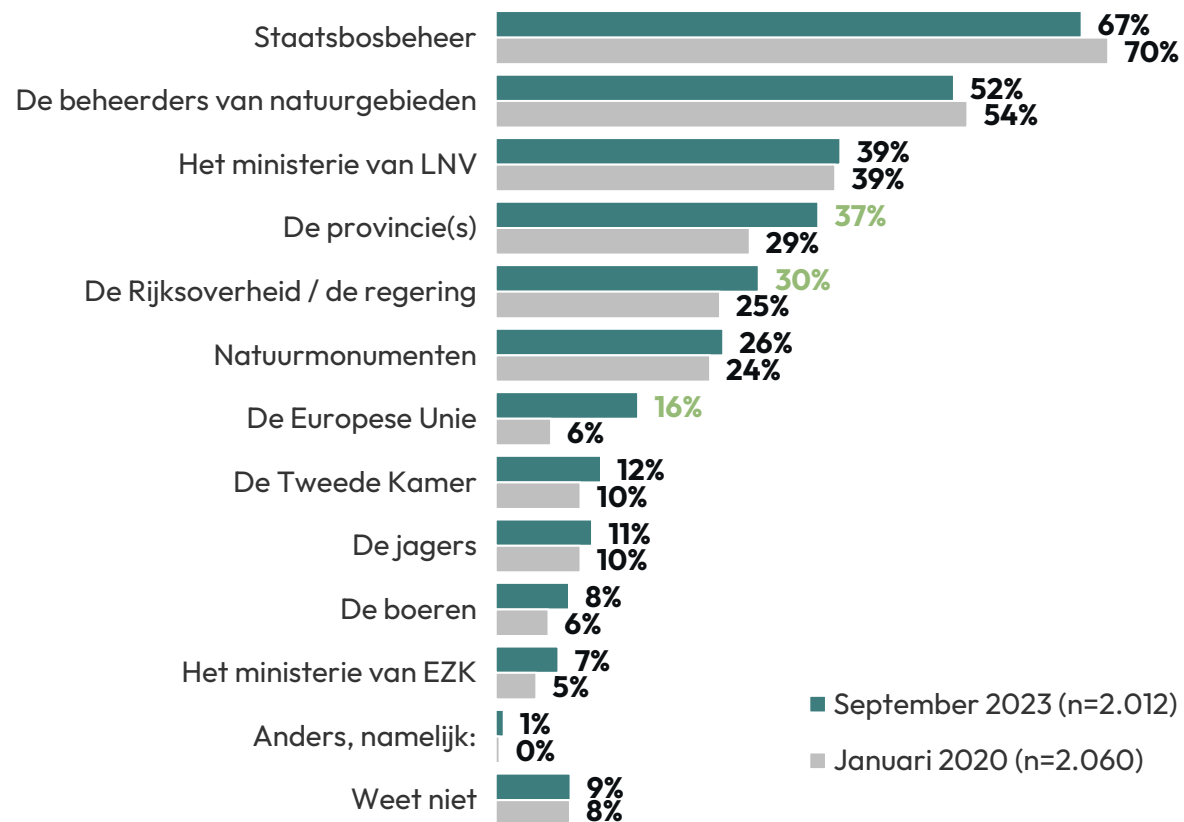
- Volgens twee derde van de Nederlanders (67%) gaat Staatsbosbeheer over het beleid en beheer van de natuur in Nederland, gevolgd door de beheerders van natuurgebieden.
- Het ministerie van LNV heeft volgens 39% een leidende rol in het Nederlandse natuurbeleid.
- Ten opzichte van januari 2020 geven Nederlanders vaker aan dat de provincies (37% vs. 29%), de Rijksoverheid (30% vs. 25%) en de Europese Unie (16% vs. 6%) een leidende rol hebben in het Nederlandse natuurbeleid.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er is bijna geen verschil tussen inwoners van binnen en buiten wolvegebieden, op één punt na. Namelijk dat inwoners buiten wolvegebieden vaker van mening zijn dat beheerders van natuurgebieden een leidende rol hebben in het beleid (55% vs. 49%).
- Inwoners van wolvegebieden geven in vergelijking met januari 2020 veel meer partijen als actoren die invloed hebben. Vaker dan in januari 2020 menen zij dat de provincies (37% vs. 29%), de Rijksoverheid (28% vs. 22%) en de Europese unie (17% vs. 6%) invloed hebben op het beleid. Beheerders van natuurgebieden worden juist minder vaak genoemd (49% vs. 56%).

Wie gaat er volgens jou over het beheer van de dieren in de vrije natuur in Nederland, wie bepaalt wat er gebeurt?

(Basis - allen)

Beschermde status van de wolf beter bekend

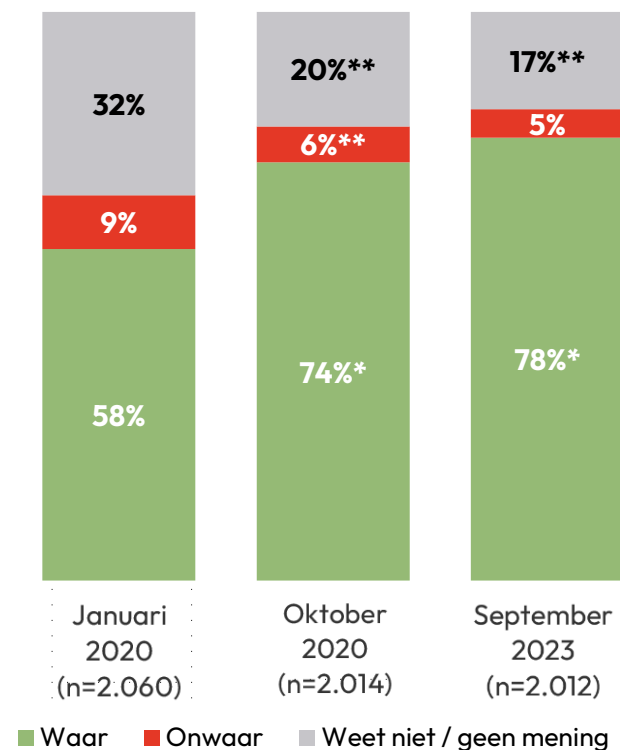
- Het is onder Nederlanders beter bekend geworden dat de wolf een beschermd dier is volgens de EU-wetgeving (oktober 2020: 74%; september 2023: 78%).
- Het aantal Nederlanders dat aangeeft niet te weten of de wolf een beschermd dier is, is gedaald tot iets meer dan een vijfde van de Nederlanders (januari 2020: 32%; oktober 2020: 20%; september 2023: 17%).

Verschillen tussen wolveengebieden en daarbuiten

- ❑ Bewoners van wolveengebieden weten vaker dat de wolf een beschermd dier is volgens de EU-wetgeving (80%) dan bewoners buiten wolveengebieden (76%).
- ❑ In vergelijking met oktober 2020 geven meer inwoners van wolveengebieden aan dat zij weten dat de wolf een beschermd dier is (gestegen van 72% naar 80%).

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar zijn?
(Basis - Nederland representatief)

De wolf is een beschermd dier volgens de EU-wetgeving

Perceptie dat er genoeg ruimte is voor wolven afgenomen

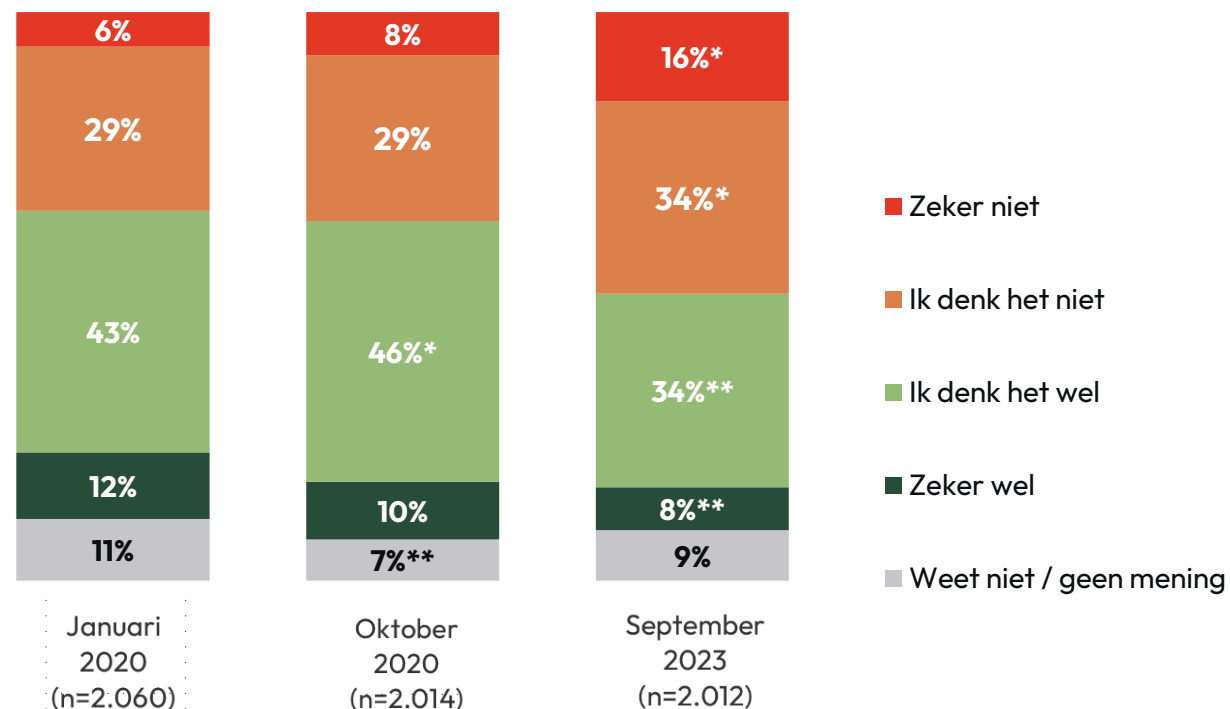
- De perceptie dat er in Nederland genoeg natuur en ruimte is voor wolven is afgenomen. In oktober 2020 gaf 56% aan dat zij vinden dat er genoeg ruimte is. In september 2023 is dat gedaald naar 42%. Nu vinden Nederlanders overwegend dat er (zeker) niet voldoende ruimte is voor de wolf (49%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er is geen verschil in perceptie tussen inwoners van binnen en buiten wolvegebieden.
- Inwoners van wolvegebieden vinden veel vaker dan in oktober 2020 dat er geen ruimte is voor de wolf in Nederland (50% vs. 37% in oktober 2020). 41% vindt wel dat er voldoende ruimte is (dat was 56%).

Los van of je voor of tegen de terugkeer van de wolf in Nederland bent, is er in Nederland genoeg natuur en ruimte voor wolven?

(Basis - Nederland representatief)

Meer Nederlanders dan in 2020 vragen om actie om het aantal wolven in Nederland te verminderen (1/2)

Aan respondenten is gevraagd wat zij vinden dat er moet gebeuren met wolven in Nederland. Op de volgende pagina staat een grafische weergave van de antwoorden. Uit deze weergave vallen de volgende punten op:

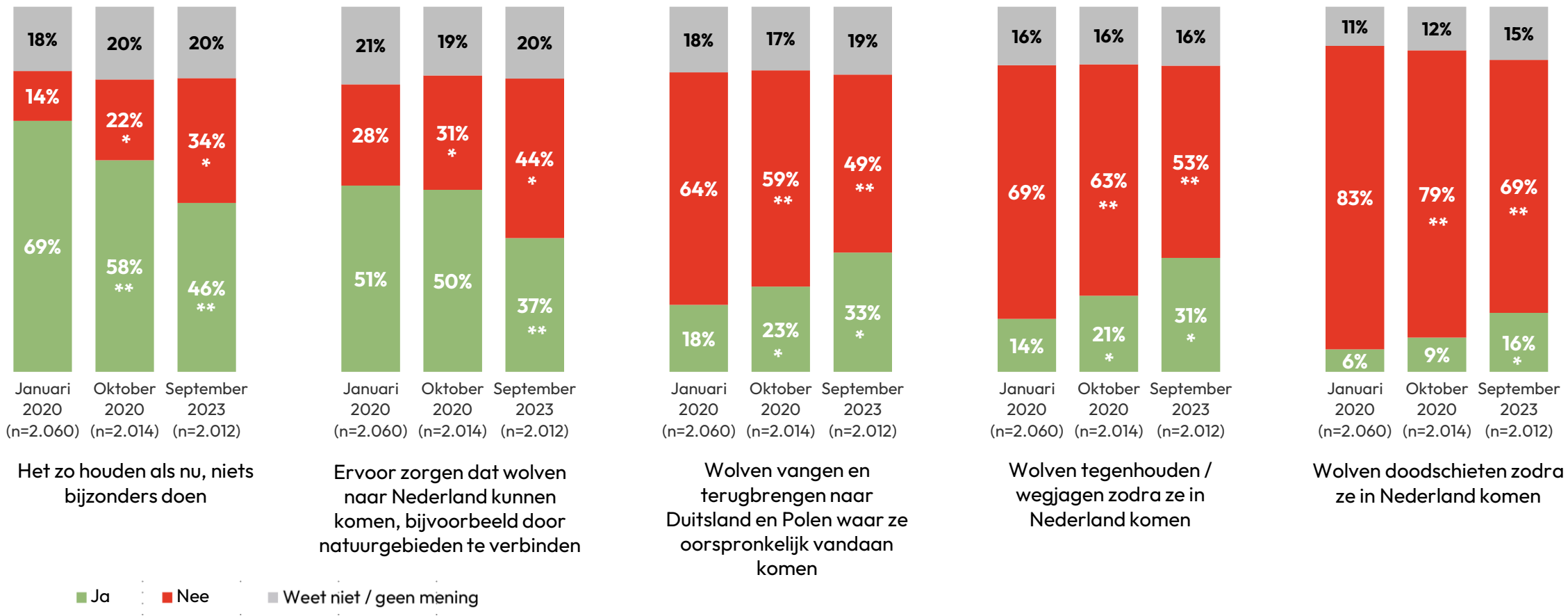
- Een kleine helft van de Nederlanders vindt dat we niets bijzonders moeten doen met de wolf en het zo moeten houden als nu. In januari 2020 was dat echter nog zeven op de tien Nederlanders en in oktober 2020 zes op de tien Nederlanders (januari 2020: 69%. oktober 2020: 58%; september 2023: 46%).
- Tegelijkertijd is er een toenemend aantal Nederlanders dat verandering wenst in het beleid omtrent de omgang met de wolf. Zo zijn Nederlanders steeds vaker *tegen* het verbinden van natuurgebieden zodat wolven naar Nederland kunnen komen (januari 2020: 28%; oktober 2020: 31%; september 2023: 44%) en vinden Nederlanders vaker dat we wolven moeten tegenhouden/wegjagen zodra ze in Nederland komen (januari 2020: 14%; oktober 2020: 21%; oktober 2023: 31%).
- Ook is er in toenemende mate steun voor meer ingrijpende maatregelen, zoals het vangen en terugbrengen van wolven (januari 2020: 18%; oktober 2020: 23%; september 2023: 33%) en het doodschieten van wolven zodra ze in Nederland komen (januari 2020: 6%; oktober 2020: 9%; september 2023: 16%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Inwoners van wolvegebieden geven vaker aan dat ze vinden dat er iets moet gebeuren (38%) dan inwoners buiten wolvegebieden (31%), als het gaat om wolven in Nederland. Inwoners van wolvegebieden vinden vaker dat wolven moeten worden tegengehouden (33% vs. 29%) en doodgeschoten moeten worden (19% vs. 13%).
- ❑ In vergelijking met oktober 2020 geven inwoners van wolvegebieden vaker aan dat zij niet willen dat het wolven makkelijker wordt gemaakt om naar Nederland te komen (45% vs. 32% in 2020). Ook hebben zij grotere behoefte aan verandering van het beleid (38% vs. 24%). Ze willen ook vaker dat wolven worden tegengehouden (33% vs. 22%), worden teruggebracht naar Duitsland of Polen (34% vs. 25%) en dat wolven worden doodgeschoten (19% vs. 10%).

Meer Nederlanders dan in 2020 vragen om actie om het aantal wolven in Nederland te verminderen (2/2)

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland?

Overheid moet volgens meer Nederlanders schade vergoeden, ongeacht grootte van de schade

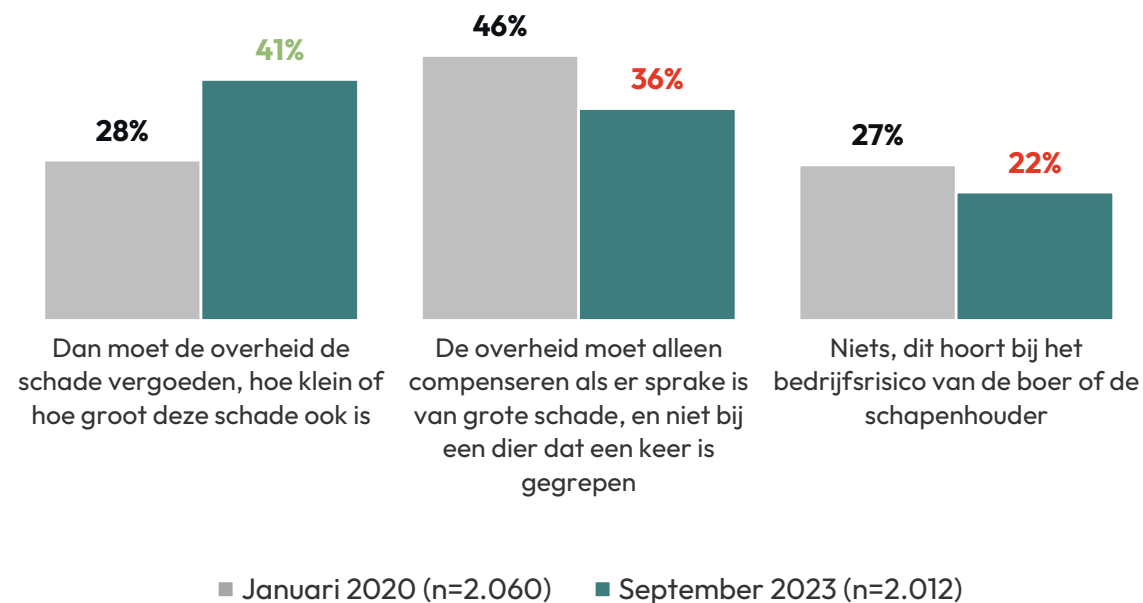
- In vergelijking met januari 2020 vinden meer Nederlanders dat de overheid schade, hoe groot of klein deze schade ook is, moeten vergoeden voor boeren (gestegen van 28% naar 41%).
- Het idee dat boeren vanuit bedrijfsrisico rekening moeten houden met schade door de wolf, is afgenomen (gedaald van 27% naar 22%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Er zijn geen verschillen tussen inwoners binnen en buiten wolvegebieden.
- In vergelijking met januari 2020 vinden meer inwoners van wolvegebieden dat de overheid alle schade door de wolf moet vergoeden (gestegen van 30% naar 43%).

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?

(Basis - Nederland representatief)

Meerderheid vindt dat boeren gesteund moeten worden door de overheid, maar ook dat boeren zelf ook een verantwoordelijkheid hebben voor de veiligheid van hun dieren

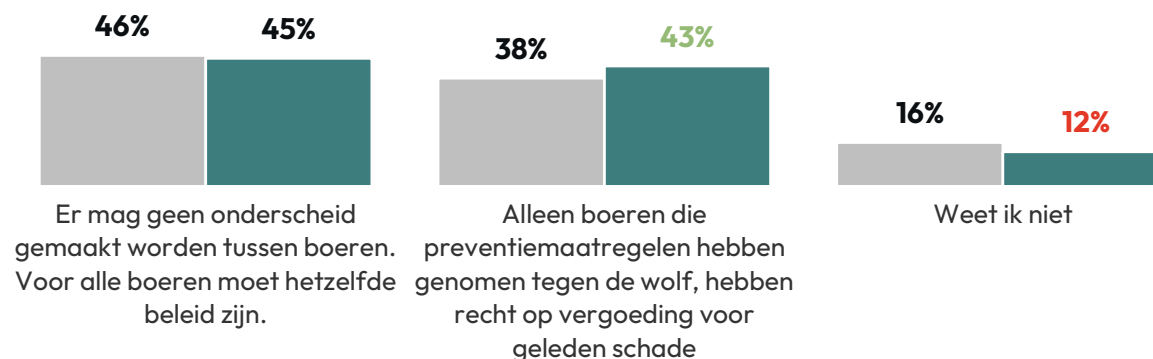
- Net als in januari 2020 vinden de meeste Nederlanders dat de overheid geen onderscheid mag maken bij het compenseren van schade door een wolf (45%). Iets meer Nederlanders dan in januari 2020 vinden dat boeren alleen recht hebben op compensatie als zij preventiemaatregelen hebben genomen (gestegen van 38% naar 43%).
- Net als in oktober 2020 vindt 30% dat de overheid boeren volledig moet betalen voor het nemen van preventiemaatregelen. Het aantal Nederlanders dat vindt dat de overheid hier deels aan mee moet betalen is gedaald (van 52% naar 46%) en het aantal Nederlanders die niet vindt dat de overheid moet betalen is gestegen (van 17% naar 24%).

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Inwoners binnen wolvegebieden vinden vaker dat er geen onderscheid gemaakt mag worden tussen boeren (48%) dan inwoners buiten wolvegebieden (43%). Inwoners van wolvegebieden vinden ook vaker dat de overheid de kosten voor preventiemaatregelen volledig moet betalen (33%) in vergelijking met inwoners buiten wolvegebieden (28%).
- ❑ Inwoners van wolvegebieden denken in ongeveer dezelfde mate over het compensatiebeleid bij schade als in januari 2020. De groep inwoners van wolvegebieden die in oktober 2020 vond dat de overheid deels mee moet betalen is gekrompen (51% naar 44%) en is verschoven naar de groep die vinden dat de overheid niet hoeft mee te betalen (16% naar 23%).

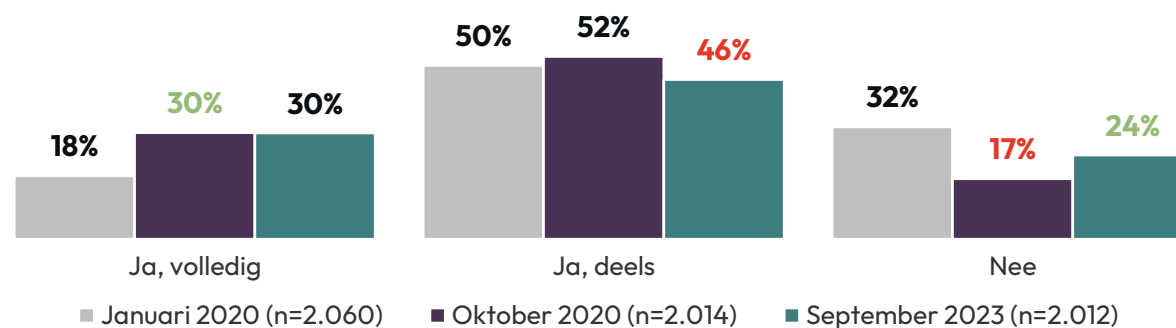
Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf (deze vraag is niet gesteld in oktober 2020):

(Basis – Nederland representatief)

Vind je dat de overheid boeren moet betalen om schade te voorkomen, zoals het plaatsen van hekken en dergelijken?

(Basis – Nederland representatief)

Vertrouwen in overheid dat zij de veiligheid van mensen voor ogen houdt is afgenomen

- Het aantal Nederlanders dat vindt dat de Nederlandse overheid zo min mogelijk tijd en geld moet steken in het onderwerp wolf is gestegen van 20% naar 27%.
- Tegelijkertijd is het aantal Nederlanders dat erop vertrouwt dat de Nederlandse overheid de veiligheid van mensen voldoende voor ogen heeft als het gaat om de veiligheid van mensen en de aanwezigheid van de wolf is gedaald van 67% naar 58%.

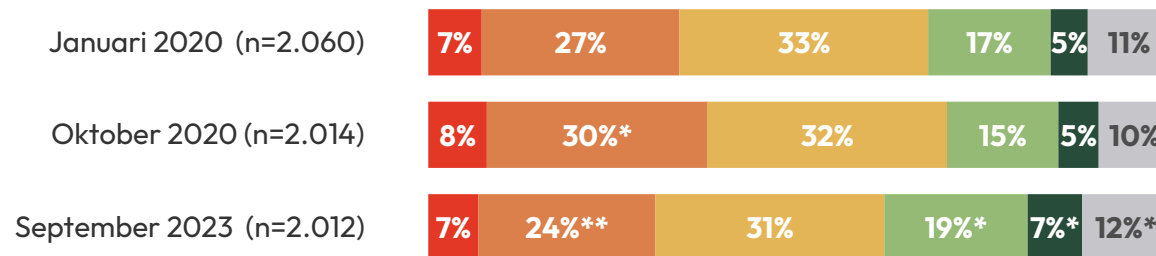
Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Inwoners van wolvegebieden zijn het vaker oneens met de stelling dat de overheid zo min mogelijk tijd en geld moet steken in de wolf (33% vs. 29% onder inwoners buiten wolvegebieden). Ook hebben zij hebben er minder vertrouwen in dat de overheid de veiligheid van mensen voor ogen houdt (55% vs. 61% onder inwoners buiten wolvegebieden).
- In vergelijking met oktober 2020 vinden inwoners van wolvegebieden dit jaar vaker dat de overheid zo min mogelijk tijd en geld moet steken in het onderwerp de wolf (gestegen van 20% naar 25%). In vergelijking met oktober 2020 is het aantal inwoners dat geen vertrouwen heeft in de overheid verdubbeld van 9% naar 18%. Het aantal inwoners dat wel vertrouwen heeft is gedaald van 66% naar 55%.

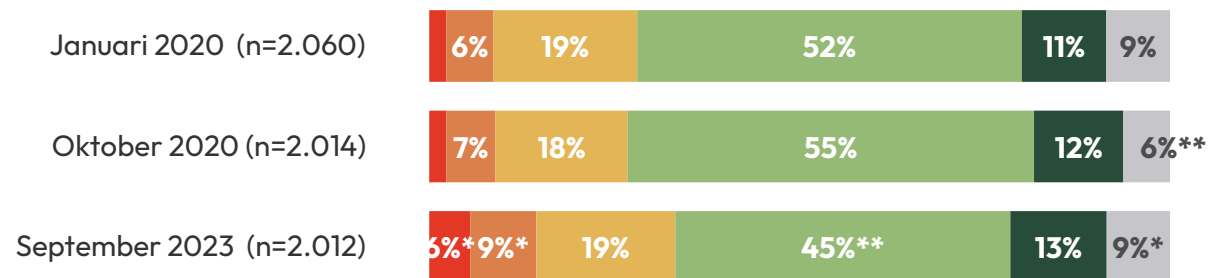
In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

(Basis – Nederland representatief, n=2.012)

De Nederlandse overheid moet in het onderwerp wolf zo min mogelijk tijd en geld steken

Ik vertrouw erop dat de Nederlandse overheid voldoende oog heeft voor de veiligheid van mensen als het gaat om de aanwezigheid van de wolf in Nederland

■ Zeer oneens ■ Oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Eens ■ Zeer eens ■ Weet niet / geen mening

Rijksoverheid en Europese Unie vaker genoemd als organisaties die het huidige Nederlandse beleid rondom de wolf bepalen (1/2)

Aan respondenten is gevraagd welke organisatie(s) bepalen wat we in Nederland met wolven doen. Op de volgende pagina staat een grafische weergave van de antwoorden. Uit deze weergave vallen de volgende punten op:

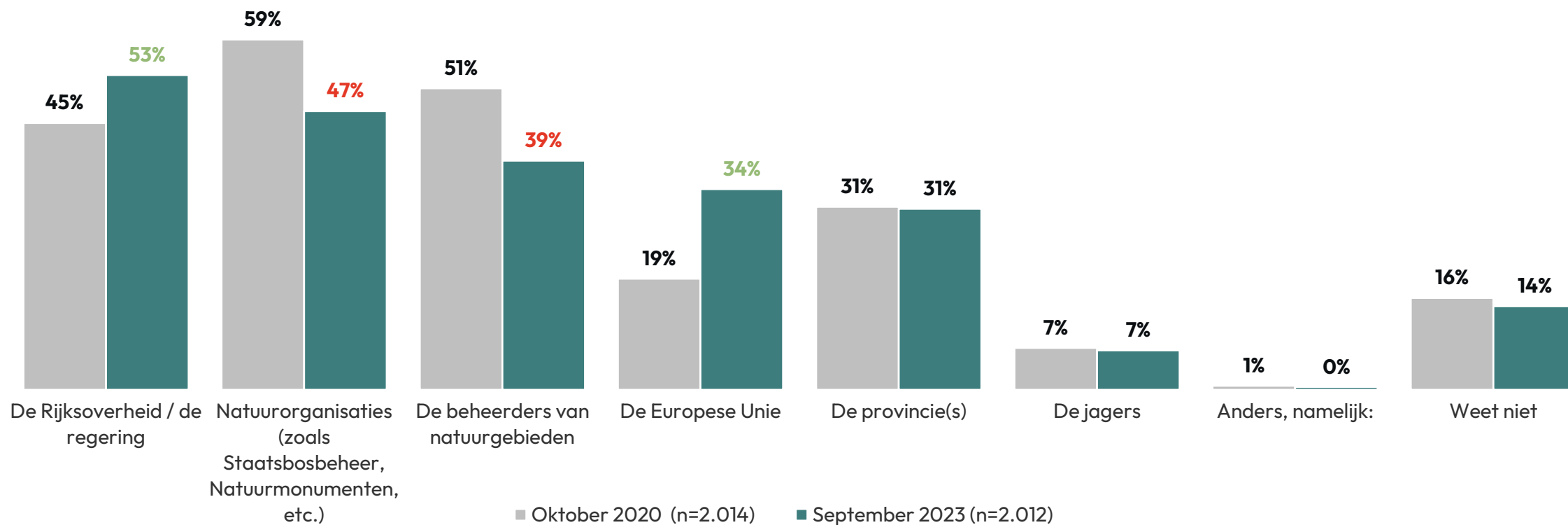
- Volgens Nederlanders zijn het met name de Rijksoverheid (53%), natuurorganisaties (47%) en beheerders van natuurgebieden (39%) die bepalen wat we met wolven doen in Nederland.
- In oktober 2020 stonden natuurorganisaties en beheerders van natuurgebieden op de eerste en tweede plek. Het aantal Nederlanders dat denkt dat natuurorganisaties en de beheerders van natuurgebieden een bepalende rol hebben is dan ook gedaald van 59% naar 47% en van 51% naar 39% respectievelijk. Daarentegen is er een stijging in het aantal Nederlanders dat denkt dat de Rijksoverheid het beleid rondom wolven bepaalt (45% naar 53%).
- Een andere opvallende stijging is dat Nederlanders vaker denken dat de Europese Unie hierover bepaalt (oktober 2020: 19%; september 2023: 34%).
- De provincies, die het huidige beleid rondom wolven bepalen, worden door 31% van de Nederlanders genoemd. Dit is onveranderd gebleven.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- ❑ Minder vaak dan inwoners buiten wolvegebieden, geven inwoners binnen wolvegebieden aan dat zij denken dat natuurorganisaties (44% vs. 50%) en beheerders van natuurgebieden (36% vs. 41%) bepalen wat we doen met wolven in Nederland.
- ❑ In vergelijking met oktober 2020 geven inwoners van wolvegebieden vaker aan dat de Rijksoverheid (55% vs. 39% in oktober 2020) en de Europese Unie (36% vs. 8% in oktober 2020) bepalen wat er in Nederland met de wolf wordt gedaan. Natuurorganisaties (44% vs. 65% in oktober 2020) en beheerders van natuurgebieden (36% vs. 60% in oktober 2020) worden juist minder vaak genoemd.

Rijksoverheid en Europese Unie vaker genoemd als organisaties die het huidige Nederlandse beleid rondom de wolf bepalen (2/2)

Welke organisatie(s) bepalen volgens jou wat we doen met wolven in Nederland?
(Basis – Nederland representatief)

Meerderheid vindt niet dat er in Brussel besloten moet worden hoe we hier in Nederland met de wolf omgaan

- Circa de helft (48%) van de Nederlanders vindt dat het terecht is dat de wolf een beschermd dier is onder Europees beleid. 23% is tegen.
- Een grotere groep vindt niet dat er in Brussel besloten moet worden over hoe wij hier in Nederland met de wolf omgaan (58%). 19% vindt wel dat dit Brussel besloten mag worden.

Verschillen tussen wolvegebieden en daarbuiten

- Bewoners binnen wolvegebieden vinden het vaker onterecht dat de wolf beschermd is onder Europees beleid (25% vs. 20% onder inwoners buiten wolvegebieden). Onder beide gebieden vinden de meesten de bescherming wel terecht (binnen wolvegebieden: 47%; buiten wolvegebieden: 49%).
- Er is geen verschil in de houding ten opzichte van de rol van Brussel bij het omgaan met de wolf. Een meerderheid vindt niet dat er in Brussel besloten zou moeten worden over de wolf in Nederland.

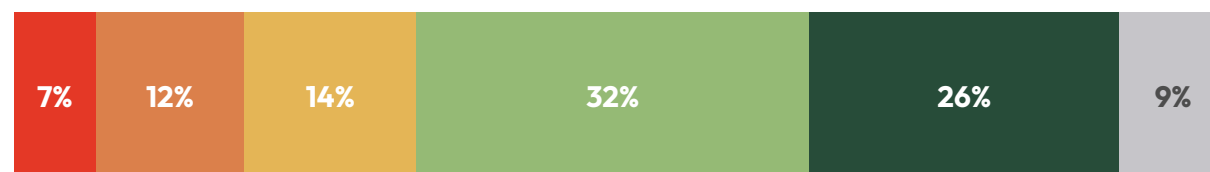
In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

(Basis – September 2023, n=2.012)

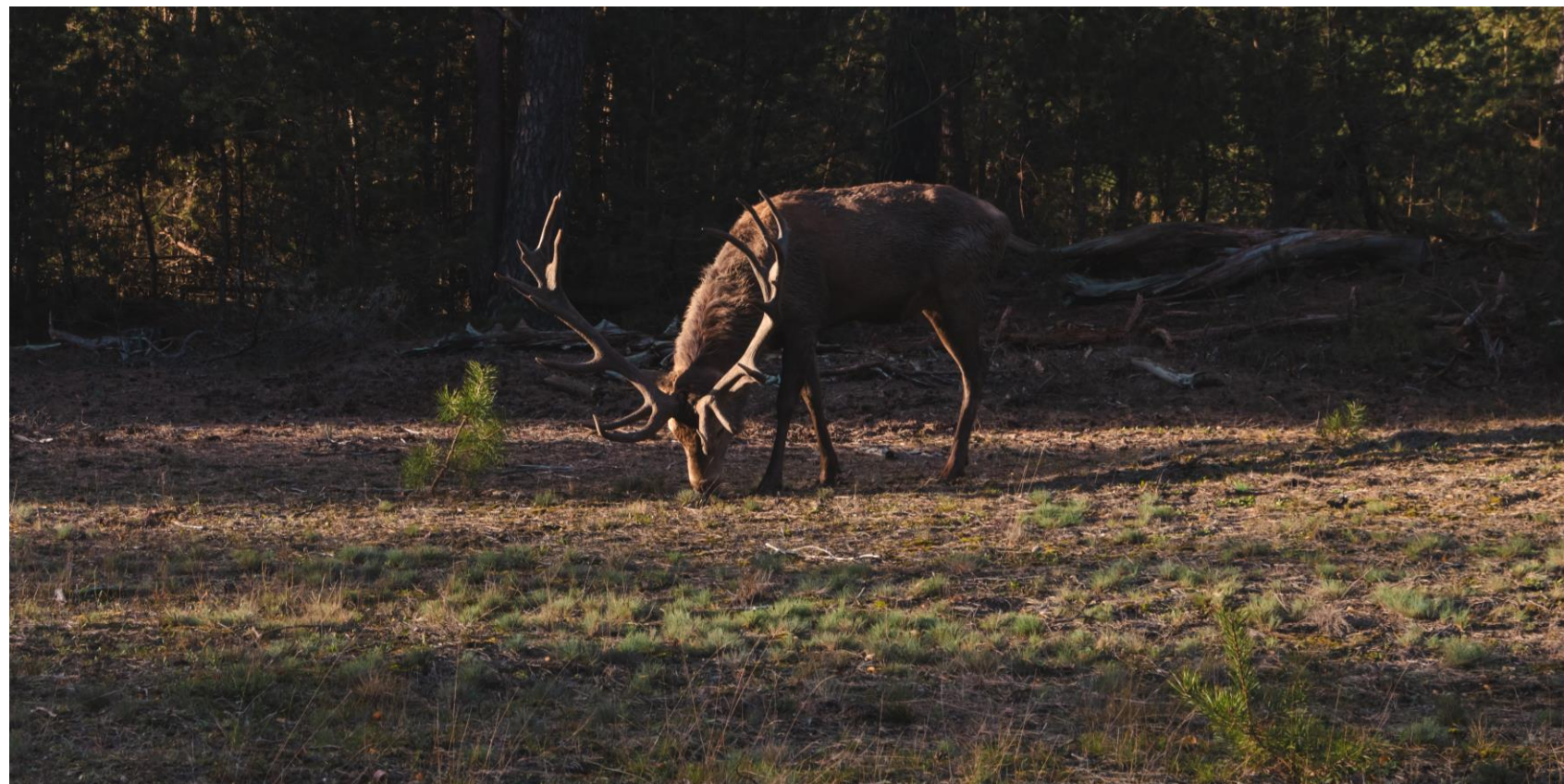
Ik vind het terecht dat de wolf beschermd is onder Europees beleid

Ik vind niet dat er in Brussel besloten moet worden hoe wij hier in Nederland met de wolf moeten omgaan

■ Zeer oneens ■ Oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Eens ■ Zeer eens ■ Weet niet / geen mening

Bijlagen

Tabellen: beeld natuur Nederland

Wil je aangeven welke uitspraak het meest aansluit bij jouw mening?	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Nederland heeft (veel) echte natuur	33%	34%
Neutraal	31%	27%
Nederland is (vooral) een park met aangelegde natuur	36%	39%

Wil je aangeven welke uitspraak het meest aansluit bij jouw mening?	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
We moeten accepteren dat wilde dieren in Nederland soms voor schade en overlast kunnen zorgen	56%	46%
Neutraal	24%	21%
Als er sprake is van schade of overlast door dieren in het wild moet altijd worden ingegrepen	20%	33%

Wil je aangeven welke uitspraak het meest aansluit bij jouw mening?	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Niet ingrijpen in de natuur en de natuur haar eigen gang laten gaan	39%	37%
Neutraal	30%	33%
Wel ingrijpen in de natuur om de natuur beter, mooier of veelzijdiger te maken	30%	30%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: wie bepaalt beheer en beleid

Wie gaat er volgens jou over het beheer van de dieren in de vrije natuur in Nederland, wie bepaalt wat er gebeurt? Basis - allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Staatsbosbeheer	70%	67%
De beheerders van natuurgebieden	54%	52%
Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)	39%	39%
De provincie(s)	29%	37%
De Rijksoverheid / de regering	25%	30%
Natuurmonumenten	24%	26%
De Europese Unie	6%	16%
De Tweede Kamer	10%	12%
De jagers	10%	11%
De boeren	6%	8%
Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)	5%	7%
Anders, namelijk:	0%	1%
Weet niet	8%	9%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: mate dat de wolf welkom is of niet

Is de wolf wat jou betreft welkom of niet welkom in Nederland? Geef dit aan op een schaal van 1 (zeer welkom) tot en met 7 (helemaal niet welkom) Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
1 Zeer welkom	20%	18%	13%
2	19%	19%	15%
3	18%	17%	13%
4	24%	24%	19%
5	8%	8%	11%
6	5%	6%	10%
7 Helemaal niet welkom	5%	9%	18%
Gemiddelde (hoe lager gemiddelde, hoe meer men de wolf welkom vindt)	3,2	3,4	4,0

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: verandering mening

Nu wolven zich vaker laat zien in Nederland, komen aanvallen op schapen, geiten, pony's en kalveren steeds meer voor. In hoeverre heeft dit je mening over de wolf in Nederland veranderd?? Basis – allen	Oktober 2020 (n=1.040)	September 2023 (n=772)
Ik ben veel negatiever over de wolf gaan denken	5%	11%
Ik ben negatiever over de wolf gaan denken	12%	20%
Mijn mening is onveranderd	68%	56%
Ik ben positiever over de wolf gaan denken	6%	5%
Ik ben veel positiever over de wolf gaan denken	2%	2%
Weet niet	6%	6%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: redenen waarom de wolf welkom is

Waarom vind je dat de wolf welkom is in Nederland? Basis – vindt dat de wolf welkom is in Nederland	Januari 2020 (n=1.152)	Oktober 2020 (n=1.040)	September 2023 (n=772)
De natuur bepaalt zelf of de wolf hier past	71%	67%	69%
Omdat de wolf vroeger ook in Nederland voorkwam	52%	43%	56%
Wolven zorgen voor een natuurlijk evenwicht in de natuur	53%	59%	54%
Wolven jagen op zwakkere dieren. Hierdoor houden ze de wildstand gezond en in balans	47%	45%	51%
Het is een verrijking voor de Nederlandse natuur	53%	61%	51%
De mens heeft niet het recht om te beslissen over het leefgebied van wolven	Niet gesteld	Niet gesteld	47%
De aanwezigheid van wolven vormt geen gevaar voor de mens	Niet gesteld	Niet gesteld	38%
Het is een mooi dier	40%	43%	35%
Het is spannend	5%	10%	4%
Wolven zijn goed voor het toerisme in Nederland, het trekt mensen aan	3%	3%	1%
Anders, namelijk:	1%	0%	0%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: redenen waarom de wolf welkom niet is

Waarom vind je dat de wolf niet welkom is in Nederland? Basis – vindt dat de wolf niet welkom is in Nederland	Januari 2020 (n=416)	Oktober 2020 (n=473)	September 2023 (n=847)
Wolven doden schapen, geiten, pony's en kalveren	42%	61%	76%
Er is in Nederland te weinig ruimte voor wolven	46%	46%	57%
Wolven hebben geen natuurlijke vijand in Nederland, daardoor kunnen er te veel wolven komen	41%	48%	55%
Wolven beperken zich niet tot natuurgebieden en komen ook naar de bewoonde wereld, wat voor overlast en gev	40%	42%	47%
Wolven kosten geld doordat ze schade veroorzaken	28%	42%	44%
Wolven kunnen voor overlast zorgen in de leefomgeving, bijvoorbeeld huisdieren aanvallen of vuilniszakken kapot maken	36%	43%	33%
Mensen zijn bang voor wolven	37%	32%	27%
Het is niet voor niets dat de wolven ooit zijn verdwenen uit Nederland	17%	19%	23%
Wolven horen in door hekken afgeschermd natuurgebieden, die hebben wij niet in Nederland	15%	23%	22%
Wolven doden andere wilde dieren en daardoor komen er minder van die andere wilde dieren	10%	13%	20%
Wolven zijn gevaarlijk voor mensen	19%	19%	14%
Wolven zijn slecht voor het toerisme in Nederland, het schrikt mensen af	9%	15%	11%
Anders, namelijk:	3%	1%	2%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: mening of wolven voor schade/overlast zorgen en mate dat men zich bezighoudt met het onderwerp

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Ik denk dat wolven voor veel overlast en/of schade zorgen Basis – september 2023, n=2.012	Totaal
Zeer oneens	7%
Oneens	20%
Niet eens, niet oneens	25%
Eens	29%
Zeer eens	13%
Weet niet / geen mening	6%

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Ik houd mij niet zo bezig met de wolven in Nederland Basis – september 2023, n=2.012	Totaal
Zeer oneens	4%
Oneens	14%
Niet eens, niet oneens	31%
Eens	36%
Zeer eens	11%
Weet niet / geen mening	3%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: bezoekingentie bij gebieden waar wolven voorkomen

Zou je gaan wandelen/fietsen/recreëren in een natuurgebied waar wolven voorkomen? Geef dit aan op een schaal van 1 (zou ik zeker wel doen) tot en met 7 (zou ik zeker niet doen) Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
1 Zou ik zeker wel doen	21%	20%	19%
2	21%	22%	19%
3	18%	17%	14%
4	19%	18%	21%
5	8%	9%	9%
6	6%	6%	8%
7 Zou ik zeker niet doen	8%	8%	10%
Gemiddelde (hoe lager gemiddelde, hoe hoger de bezoekingentie)	3,2	3,2	3,5

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: tegenkomen van een wolf

Je wandelt door een natuurgebied in Nederland en op 50 meter afstand zie je een wolf. De wolft merkt jou op, blijft even staan en loopt dan weg. Hoe zou je deze situatie vinden?	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Geef dit aan op een schaal van 1 tot en met 7 Basis – allen		
1 Ik zou dit spannend vinden	25%	23%
2	41%	37%
3	24%	25%
4	6%	10%
5 Ik zou dit niet spannend vinden	3%	5%
Gemiddelde (hoe lager gemiddelde, hoe spannender)	2,2	2,4
1 Ik zou dit heel eng vinden	10%	13%
2	18%	20%
3	33%	33%
4	25%	21%
5 Ik zou dit helemaal niet eng vinden	14%	13%
Gemiddelde (hoe lager gemiddelde, hoe enger)	3,1	3,0

Je wandelt door een natuurgebied in Nederland en op 50 meter afstand zie je een wolf. De wolft merkt jou op, blijft even staan en loopt dan weg. Hoe zou je deze situatie vinden?	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Geef dit aan op een schaal van 1 tot en met 7 Basis – allen		
1 Ik zou dit heel bijzonder vinden	43%	36%
2	34%	35%
3	18%	19%
4	3%	6%
5 Ik zou dit helemaal niet bijzonder vinden	1%	3%
Gemiddelde (hoe lager gemiddelde, hoe meer bijzonder)	1,8	2,0

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: houding tegenkomen wolf

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Ik denk dat wolven voorspelbaar gedrag vertonen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	3%	5%
Oneens	15%	16%
Niet eens, niet oneens	30%	25%
Eens	28%	34%
Zeer eens	4%	4%
Weet niet / geen mening	20%	17%
In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Ik denk dat ik aangevallen zou worden door een wolf als ik te dicht bij de wolf in de buurt kom Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	6%	7%
Oneens	21%	24%
Niet eens, niet oneens	26%	23%
Eens	27%	27%
Zeer eens	6%	6%
Weet niet / geen mening	14%	12%

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: Ik zou niet weten wat ik moet doen als ik een wolf in het wild tegenkom Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	4%	5%
Oneens	18%	20%
Niet eens, niet oneens	27%	26%
Eens	34%	35%
Zeer eens	10%	11%
Weet niet / geen mening	6%	5%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: aantal wolven in Nederland

Hoeveel wolven schat je dat er in Nederland voorkomen? Dit gaat hierbij om wolven die zich echt in Nederland hebben gevestigd, en hier niet alleen maar rondzwerven. Basis – September 2023	September 2023 (n=2.012)
Er komen in Nederland geen wolven voor	1%
Ongeveer 10 wolven	13%
Ongeveer 20 wolven	27%
Ongeveer 50 wolven	34%
Ongeveer 100 wolven	15%
Meer dan 100 wolven	9%
Anders, namelijk:	1%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: wolf is beschermd volgens de EU-wetgeving

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar is? Wolven zijn schuwe dieren. Ze zijn bang voor mensen en ze vallen in principe geen mensen aan Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Waar	75%	77%	76%
Onwaar	6%	9%	12%
Weet niet / geen mening	19%	15%	12%
Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar is? In gebieden waar wolven dichtbij mensen leven, komen vaker aanvallen op mensen voor Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Waar	16%	16%	22%
Onwaar	53%	57%	56%
Weet niet / geen mening	31%	28%	21%
Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar is? Wolven zijn een bedreiging voor mensen, wolven vallen regelmatig mensen aan Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Waar	7%	8%	11%
Onwaar	74%	76%	76%
Weet niet / geen mening	19%	16%	13%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: wolven doden dieren als ze dichtbij vee leven

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar is? In gebieden waar wolven dichtbij vee leven, doden wolven voornamelijk schapen, geiten, pony's en kippen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Waar	46%	61%	77%
Onwaar	23%	19%	12%
Weet niet / geen mening	32%	20%	11%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: informatiebehoefte

In hoeverre zou je meer informatie willen over de wolf in Nederland? Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Helemaal geen behoefte aan meer informatie	14%	18%
Geen behoefte aan meer informatie	37%	42%
Behoefte aan meer informatie	31%	28%
Zeer veel behoefte aan meer informatie	5%	3%
Weet niet	13%	9%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: soort informatie

In hoeverre zou je meer informatie willen over de wolf in Nederland? Basis – allen	September 2023 (n=2.012)
Hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt	71%
Waar wolven in Nederland vast verblijven en in welke gebieden van Nederland ze zwerven	62%
Algemene informatie over wolven, zoals waar wolven vandaan komen, wat ze eten, hoeveel afstand ze afleggen, hoe oud ze kunnen worden, etc.	45%
Waar je terecht kunt als je vragen hebt over wolven	34%
Hoe je je eigendommen kunt beschermen (bijv. je huisdieren, de ruimte rond je huis, etc.)	25%
Waar je overlast door wolven meldt (waar melden, bij welke instantie, etc.)	18%
Hoe je schade door wolven afhandelt (waar melden, bij welke instantie, hoe de procedure verloopt, etc.)	15%
Anders, namelijk:	1%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: ruimte voor de wolf

Los van of je voor of tegen de terugkeer van de wolf in Nederland bent, is er in Nederland genoeg natuur en ruimte voor wolven? Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Zeker niet	6%	8%	16%
Ik denk het niet	29%	29%	34%
Ik denk het wel	43%	46%	34%
Zeker wel	12%	10%	8%
Weet niet / geen mening	11%	7%	9%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: steun voor beleidsmaatregelen

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland? Het zo houden als nu, niets bijzonders doen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Ja	69%	58%	46%
Nee	14%	22%	34%
Weet niet / geen mening	18%	20%	20%

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland? Wolven tegenhouden/wegjagen zodra ze in Nederland komen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Ja	14%	21%	31%
Nee	69%	63%	53%
Weet niet / geen mening	16%	16%	16%

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland? Ervoor zorgen dat wolven naar Nederland kunnen komen, bijvoorbeeld door natuurgebieden te verbinden Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Ja	51%	50%	37%
Nee	28%	31%	44%
Weet niet / geen mening	21%	19%	20%

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland? Wolven vangen en terugbrengen naar Duitsland en Polen waar ze oorspronkelijk vandaan komen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Ja	18%	23%	33%
Nee	64%	59%	49%
Weet niet / geen mening	18%	17%	19%

Wat vind jij dat er moet gebeuren met wolven in Nederland? Wolven doodschieten zodra ze in Nederland komen Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Ja	6%	9%	16%
Nee	83%	79%	69%
Weet niet / geen mening	11%	12%	15%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: schade vergoeding

Stel dat boeren schade hebben door een wolf, wat zou er dan volgens jou moeten gebeuren?in Nederland genoeg natuur en ruimte voor wolven? Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Dan moet de overheid de schade vergoeden, hoe klein of hoe groot deze schade ook is	28%	41%
De overheid moet alleen compenseren als er sprake is van grote schade, en niet bij een dier dat een keer is gegrepen	46%	36%
Niets, dit hoort bij het bedrijfsrisico van de boer of de schapenhouder	27%	22%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: schade vergoeding

Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf: Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	September 2023 (n=2.012)
Alleen boeren die preventiemaatregelen hebben genomen tegen de wolf, hebben recht op vergoeding voor geleden schade	38%	43%
Er mag geen onderscheid gemaakt worden tussen boeren. Voor alle boeren moet hetzelfde beleid zijn.	46%	45%
Weet ik niet	16%	12%

Welke uitspraak past het beste bij jouw mening wat betreft het compenseren van schade door een wolf: Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
Ja, volledig	18%	30%	30%
Ja, deels	50%	52%	46%
Nee	32%	17%	24%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: houding t.a.v. de overheid en de wolf

In hoeverre ben je het eens of oneens met de onderstaande stellingen: De Nederlandse overheid moet in het onderwerp wolf zo min mogelijk tijd en geld steken Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	7%	8%	7%
Oneens	27%	30%	24%
Niet eens, niet oneens	33%	32%	31%
Eens	17%	15%	19%
Zeer eens	5%	5%	7%
Weet niet / geen mening	11%	10%	12%

In hoeverre ben je het eens of oneens met de onderstaande stellingen: Ik vertrouw erop dat de Nederlandse overheid voldoende oog heeft voor de veiligheid van mensen als het gaat om de aanwezigheid van de wolf in Nederland Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	2%	2%	6%
Oneens	6%	7%	9%
Niet eens, niet oneens	19%	18%	19%
Eens	52%	55%	45%
Zeer eens	11%	12%	13%
Weet niet / geen mening	9%	6%	9%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: organisatie(s) die het beleid voor wolven bepalen

Welke organisatie(s) bepalen volgens jou wat we doen met wolven in Nederland? Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.014)	September 2023 (n=2.012)
De Rijksoverheid / de regering	38%	45%	53%
Natuurorganisaties (zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, etc.)	64%	59%	47%
De beheerders van natuurgebieden	58%	51%	39%
De Europese Unie	8%	19%	34%
De provincie(s)	24%	31%	31%
De jagers	6%	7%	7%
Anders, namelijk:	1%	1%	0%
Weet niet	10%	16%	14%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: wolf is beschermd volgens de EU-wetgeving

Kun je van de onderstaande stelling aangeven of ze volgens jou waar of onwaar is? De wolf is een beschermd dier volgens de EU-wetgeving Basis – allen	Januari 2020 (n=2.060)	Oktober 2020 (n=2.012)	September 2023 (n=2.012)
Waar	58%	74%	78%
Onwaar	9%	6%	5%
Weet niet / geen mening	32%	20%	17%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Tabellen: houding EU-beleid en de wolf

In hoeverre ben je het eens of oneens met de onderstaande stellingen: Ik vind dat het terecht dat de wolf beschermd is onder Europees beleid Basis – allen	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	10%
Oneens	13%
Niet eens, niet oneens	19%
Eens	31%
Zeer eens	17%
Weet niet / geen mening	10%

Ik vind niet dat er in Brussel besloten moet worden hoe wij hier in Nederland met de wolf moeten omgaan Basis – allen	September 2023 (n=2.012)
Zeer oneens	7%
Oneens	12%
Niet eens, niet oneens	14%
Eens	32%
Zeer eens	26%
Weet niet / geen mening	9%

[Klik hier om terug te gaan naar de hoofdtekst](#)

Achtergrondinformatie

Wie bij bij12?

BIJ12 is een uitvoeringsorganisatie die de 12 provincies in Nederland ondersteunt bij de uitvoering van hun gemeenschappelijke taken, met name op het gebied van vitaal platteland (<https://www.bij12.nl/overbij12/>). Zij regelt onder andere de tegemoetkoming aan boeren voor geleden faunaschade (schade door in het wild levende dieren).

BIJ12 houdt een overzicht bij van gemelde aanvallen op landbouwhuisdieren door wolven of andere dieren (<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/wolf/>). Dit overzicht is gebruikt om wolvengebieden te definiëren.

Wat zijn CEBUCO-gebieden?

De officiële definitie van de CEBUCO-gebieden luidt: een geografisch gebied, bestaande uit gemeenten die geconcentreerd zijn rondom één of meer economische verzorgingscentra. Ofwel een cluster van gemeenten waarvan de bewoners voor zaken als een uitgebreid winkelaanbod, werk, hoger onderwijs en

gespecialiseerde medische voorzieningen georiënteerd zijn op een (in enkele gevallen meer dan één) centrale gemeente: het zogenaamde verzorgingscentrum.

Welke CEBUCO-gebieden zijn gebruikt?

In eerste instantie is gekeken naar dezelfde CEBUCO-gebieden als in de meting van oktober 2020. Toen waren de CEBUCO-gebieden geselecteerd waar in de afgelopen 12 maanden voor het veldwerk van het onderzoek eind 2020 een landbouwhuisdier was verwond of gedood door een wolf. Dit was toen voorgekomen in de volgende gebieden: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 34, 40, 41, 43, 47, 48 en 50.

Daarnaast is gekeken of dit jaar dezelfde gebieden onderdeel waren van de CEBUCO-gebieden. Er waren kleine verschillen, namelijk 15, 34, 43 en 50 kwamen dit jaar niet voor. Daarentegen kwamen dit jaar wel aanvallen voor in de gebieden 42, 45, 46.

Voor beide indelingen geldt: inwoners die in zeer sterk stedelijk gebied wonen, vielen buiten de doelgroep.

In het huidige rapport vergelijken we de wolvengebieden van oktober 2020 (met de indeling van oktober 2020) met de wolvengebieden van 2023 (met de indeling van september 2023). We gebruiken voor september 2023 de nieuwe indeling, omdat de wolf hier nou eenmaal recent is geweest. Er is een controle gedaan of er een verschil zit in antwoordpatroon als de we indeling van 2020 gebruiken of 2023 voor de meting van 2023. Dit was niet het geval. We hebben gekozen om verschillende indelingen, omdat dit het meest recht doet aan de situaties.

Onderzoekstechnische informatie

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 19 september 2023 tot en met 2 oktober 2023 .

Methode respondentselectie

Uit het Stempunt-panel van Motivaction.

Incentives

De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek punten voor het Stempunt spaarprogramma ontvangen.

Weging

De onderzoeksdata zijn gewogen (zie ook bijlage gewogen en ongewogen data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS.

Responsverantwoording online onderzoek

In de veldwerkperiode is aan 9.194 personen een uitnodigingsmail verstuurd. Op de slotdatum van het veldwerk (zie bij Veldwerkperiode) was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten.

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tot tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Hetzelfde geldt voor schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten. Een uitzondering vormen beeld- en geluidsopnames van respondenten, deze worden ten hoogste 6 maanden bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst is op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

Ongewogen en gewogen data

Leeftijd	Ongewogen %	Gewogen %
18 t/m 24 jaar	4,4	11,5
25 t/m 34 jaar	8,4	16,8
35 t/m 44 jaar	14,3	15,5
45 t/m 54 jaar	19	17,9
55 t/m 64 jaar	22,9	17,4
65 t/m 80 jaar	30,9	20,9

Opleidingsniveau	Ongewogen %	Gewogen %
Hoog (wo/hbo)	35,7	32,8
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	46,4	49,8
Laag (ibo/basisschool/geen opleiding)	17,8	17,3

Geslacht	Ongewogen %	Gewogen %
Mannen	51,9	49,6
Vrouwen	48,1	50,4

Regio	Ongewogen %	Gewogen %
3 grote gemeenten	10	11,6
West	30,3	30
Noord	10,3	10,5
Oost	20,8	20,2
Zuid	24,6	23,6
Randgemeenten	4	4,1

Mentality	Ongewogen %	Gewogen %
Moderne burgerij	21,3	20,4
Opwaarts mobielen	8,1	11
Postmaterialisten	12,5	11,7
Nieuwe conservatieven	10,2	7,9
Traditionele burgerij	9,2	8,5
Kosmopolieten	17,4	19,4
Postmoderne hedonisten	8,4	8,9
Impulsieve individualisten	12,9	12,2

Auteursrecht

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage - anders dan integrale publicatie - is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International bv

Beeldmateriaal

Motivaction heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Motivaction.

Pers- en publicatiebeleid

Het vermelden van de naam van Motivaction in persberichten en/of andere publicaties over door Motivaction uitgevoerd onderzoek is gebonden aan een aantal voorwaarden, zoals vastgelegd in ons [Pers- en publicatiebeleid](#).

meer zien
meer weten
meer betekenen

motivaction
insights and strategy

Motivaction International bv

Marnixkade 109F
1015ZL Amsterdam

Postbus 15262
1001MG Amsterdam

020 589 83 83

info@motivaction.nl
www.motivaction.nl